

**“ХАШААТЫН ЦАВ” ХҮРЭН НҮҮРСНИЙ ИЛ УУРХАЙН 2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН**

ДОРНОД, БАЯНТҮМЭН СУМ

ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ

Төслийн нэр:	“Хашаатын цав” хүрэн нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах төсөл
Байршил:	Дорнод аймаг, Баянтүмэн сум
Төсөл хэрэгжүүлэгч:	“Меланж” ХХК
Улсын бүртгэлийн дугаар:	9011256001
Регистрийн дугаар:	5412153
Хаяг:	Монгол Улс, Улаанбаатар хот, Баянзүрх дүүрэг, 26-р хороо, хүннүгийн гудамж 13321-420/1 тоот Парадайс плаза 10 давхар
Утас:	+976-11- 88774683 88700696
Факс:	+976-11-
Цахим хаяг:	envr@khashaatcoal.mn : _
Хариуцах хүн:	Байгаль орчны мэргэжилтэн . Утас: 88700696, 88774683
БОНЕҮ, шийдвэрийн төсөл:	2021 оны 08 сарын 16-ны 2021/Т-100 дугаар БОНЕҮ–ний дүгнэлтийг гаргасан.
БОННҮ нэмэлт хийсэн ААН-ийн нэр, батлуулсан огноо:	Тус төслийн БОННҮ-ний нэмэлт тодотголыг “ЭКОЛОГИЙН БҮТЭЭМЖ” ХХК хийж гүйцэтгэж байна. 2024 он

АГУУЛГА

1.	төслийн товч танилцуулга	1-4
2.	Төсөл хэрэгжиж буй газрын байгаль орчны төлөв байдал	5-6
3.	Уурхайн үйл ажиллагааны тухай	7-11
4.	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний товч тордорхойлолт	12-14
4.1.	Төслийн гол болон болзошгүй нөлөөллүүд, бууруулах арга хэмжээ	15-17
5.	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт	15-25
5.1.	Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийн бууруулах арга хэмжээний биелэлт	15-18
5.2.	Газрын гадарга, газрын хэвлийн үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлт	18-19
5.3.	Гадаргын болон газрын доорхи усанд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл	19-21
5.4.	Хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлт	21-24
5.5.	Ургамлан нөмрөг, амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлт	24-25
6.	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөний биелэлт	26
7.	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт	26-27
7.1.	Тарвага нутагшуулсан ажилд мониторинг хийсэн ажил	27
8.	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний биелэлт	28
9.	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний биелэлт	28-31
10.	Осол, эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	29-31
10.	Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	32-36
11.	Удирдлага, зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлт	37-38
12.	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг оролцогч талуудад тайлагнах ажлын биелэлт	39
13.	Орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөрийн биелэлт	39-47
14.	Дүгнэлт	47-49

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1. Төслийн нэр: “Хашаатын цав” нэртэй хүрэн нүүрсний орд ашиглах төсөл

1.2. Төслийн эрхэм зорилго:

Хашаатын цав нэртэй хүрэн нүүрсний ордыг байгаль орчинд аль болох сөрөг нөлөөлөл багатайгаар

ашиглан Монгол улсын эрдэс баялгийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, улс, орон нутгийн төсвийн орлогыг нэмэгдүүлэхэд төслийн гол зорилго оршино.

1.3. Төсөл хэрэгжүүлэгч байгууллагын товч танилцуулга:

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь 2010 онд геологи, уул уурхайн чиглэлээр зөвлөгөө өгөх, үйл ажиллагаа явуулах үндсэн чиглэлээр, мөн гадаад худалдаа, зуучлал, уул уурхайн тоног төхөөрөмжийн худалдаа, геофизикийн судалгаа зэрэг туслах чиглэлүүдтэйгээр байгуулагдсан.

2017 онд АМГТГазраас зарласан Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын нутагт орших Хашаатын цав нэртэй газар сонгон шалгаруулалтад оролцон шалгарч тус газар геологи хайгуулын иж бүрэн судалгааны ажлыг хийн гүйцэтгэн нүүрсний орд газрыг нээн илрүүлж ашиглалтад бэлдээд ажиллаж байна.

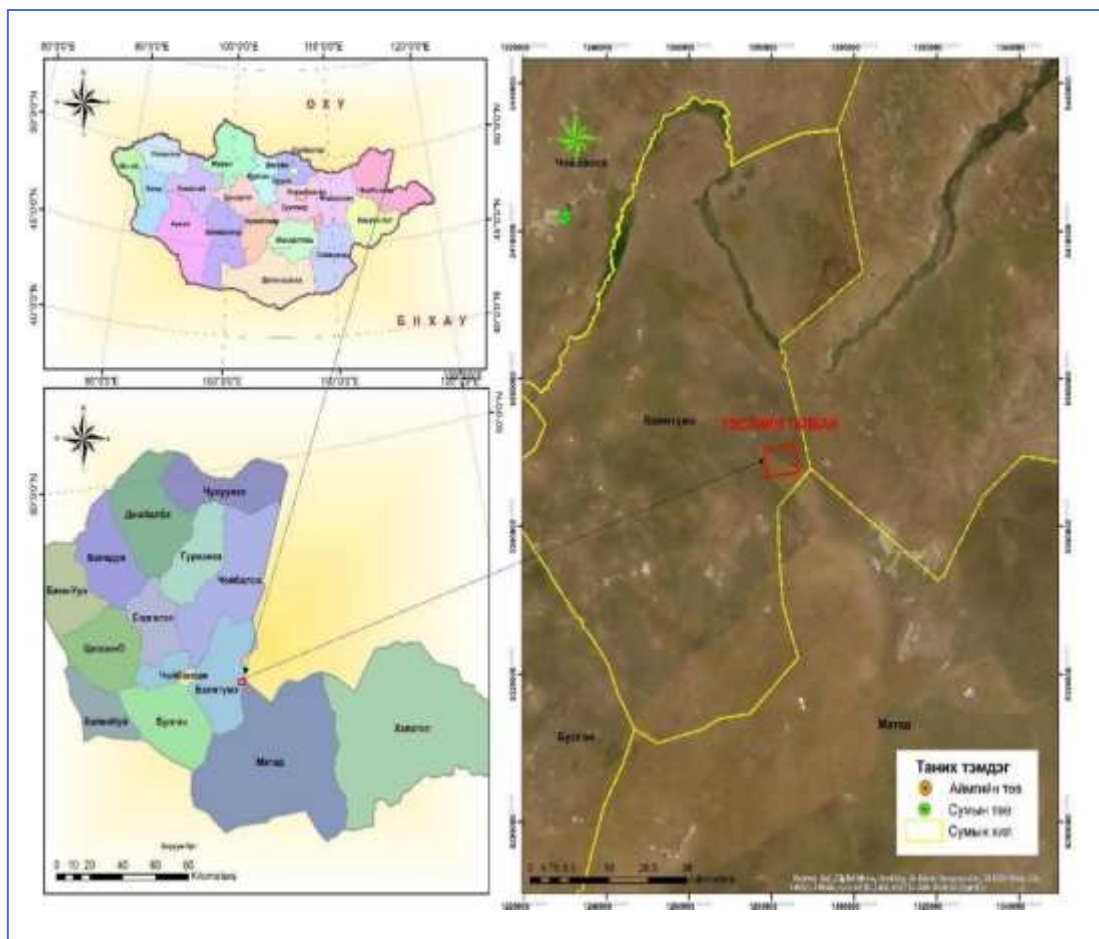
“Меланж” ХХК нь MV-020936 тоот ашигт малтмал ашиглах тусгай зөвшөөрөл эзэмшдэг ба уг тусгай зөвшөөрлийн талбайд 2017 онд өөрийн хөрөнгөөр хайгуул хийн нөөцийг ЭБМЗ-өөр батлуулсан. Тухайн ТЭЗҮ-ийн дагуу уурхайн ашиглалтыг 2021 оны 12 сараас эхлэн хөрс хуулалтын ажил эхлүүлсэн байна.

1.4. Төслийн байршил:

MV-020936 тоот ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй “Хашаат цав” хүрэн нүүрсний нүүрсний орд нь Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын нутагт К-47-35 дугаар планшитэд 3977.24 га талбайг хамран оршино. Төслийн талбай нь Чойбалсан хот ба Баянтүмэн сумаас зүүн урагш 70 км, Дорнод аймгийн Матад сумын төвөөс хойш 94 км, Улаанбаатар хотоос зүүн зүгт 742 км зайтай.

Хүснэгт 1. MV-020936 тоот тусгай зөвшөөрлийн талбайн булангийн цэгүүд

Д/д	Уртраг			Өргөрөг		
	Град	мин	сек	град	мин	сек
1	115	32	0	47	55	15.23
2	115	26	15	47	55	15.23
3	115	26	15	47	58	15.19
4	115	32	0	47	58	15.1

Зураг 1. Хашаатын цав хүрэн нүүрсний ил уурхайн байршил зураг

1.5. Ажиллах хүчний тухай мэдээлэл

“Хашаатын цав” уурхайн үйл ажиллагаа эхэлсэн хугацаанаас нийт 200 хүн ажилласан байна. Тухайн ажилчид инженер техникийн болон бусад ажилчдыг УБ болон орон нутгаас авч ажиллуулж байна. Ажилчид нь уурхайд 14 хоног ажиллах 14 хоног амрах хуваарьтай байна. Төслийн талбайд 11 сарын байдлаар 200 гаруй нийт ажилчид байна. Төслийн талбайд кемпийн үйлчилгээ, кетиринигийн “Ган Алтан Наран” ХХК нь 30 ажилчидтай, уулын ажил гүйцэтгэх “Зак Майнинг” ХХК нь 140 ажилчидтай, “Меланж” ХХК болон харуул хамгаалалтын компани нийлж 30-н ажилтантай байна.

ХОЁР. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИХ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТӨЛӨВ БАЙДАЛ

Физик газарзүй

Монгол орны нутаг дэвсгэрийн гадарга нь Сибирийн өмнөд уулсаас Төв Азийн тал газарт шилжих шилжилтийн мужид, умарт зүгийн хүйтэн чийглэг уур амьсгалаас өмнө зүгийн хэт хуурай уур амьсгалд шилжих алгуур шилжилтийн нөхцөлд бүрэлдэн тогтсон байна.

Уул зүй

“Хашаатын цав” хайгуулын талбай нь Дорнод талын их мужийн Мэнэнгийн талархаг дэд мужид хамаарах ба далайн түвшнээс дээш 570-800м-ийн өндөрт оршино. Газрын гадаргын байдал нь нам гүвээт талархаг, хэдэн арван метр харьцангуй өндөртэй ухаа гүвээт тал зонхилох ба тэдгээрийн хооронд жижиг хотос болон тэгш гадарга оршдог. Талбайн өмнө талд Нүүрст-Уул (727.6м), Хашаатын цав (792.7м) зэрэг өндөрлөгүүд, Баян-Усны хонхор, Их, Бага халуун шаварт нуурын хөндий (572.9м), Ар хашаатын цайдам зэрэг хотгорууд ялгагдана. 100 орчим метрийн харьцангуй өндөршилтэй толгодлог гадаргуу нь нэгээс хоёрдугаар эрэмбийн усан хагалбаруудыг үүсгэдгээс Хашаат цавын нэгдүгээр эрэмбийн усан хагалбар нь Хэрлэнгийн ай сав, Халх гол-Нөмрөгийн ай савыг заагладаг Дорнод Монголын гол усан хагалбар юм.

Цаг уур

Талбай нь нилээд өргөгдсөн тэгш өндөрлөгт хамаарах бөгөөд дэлхийн уур амьсгалын бүсчлэлээр хойд сэрүүн бүсэд харьяалагдан, далай тэнгисийн зүгээс ирэх чийглэг дулаан уур амьсгал Хянганы уулсаар хаагдсаны улмаас эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай, жилд унах хур тунадасын хэмжээ бага байдаг. Судалгааны талбайн (ер нь Дорнод Монголын) цаг уурын төлөв байдал нь нэгэнт эх газрын эрс тэс шинжтэй тул өвлийн улирал нь урт хүйтэн, зун нь богино дулаан, харин хавар намрын улирал нь богиновтор хэр нь хүйтний солилцоо их байдаг. Хамгийн дулаан байх үе нь 7-р сард, хүйтэн нь 1-2-р сард тохиолдоно. Жилийн дундаж температур 0оС+2оС ба хамгийн хүйтэн байх хоёрдугаар сарын дундаж температур +20°С байдаг. Баруун хойноос болон зүүн хойноос чиглэлийн салхи зонхилох ба Төв Азийн Сибирийн максимумаас үүсэлтэй антициклон голлох үүрэгтэй. Зуны эхнээс өндөр даралттай муссон салхины үе эхэлдэг.

Орон нутгийн чанартай говийн салхи зуны төгсгөлд онцлогтой. Салхины хурд 30-50 км/цаг хүрэх нь бий. Өвөл 11-р сард эхэлж, 3-р сарын сүүлчээр хаврын урь орох, 6-р сард зуны улирал эхлэн 8-р сарын сүүлчээс намрын уур амьсгал ордог. Жилийн туршид салхитай өдрүүд зонхилдгоос хөрсний чийгшил маш муу, хуурайшилт ихтэй. Жилийн ихэнх өдрүүд нь цэлмэг нартай байдаг бөгөөд өвөл цас их унасан үед агаарын чийгшил 70-80% хүрэх ба зуны хамгийн чийглэг хур борооны үе 8-р сард ч агаарын чийглэг 40%-иас хэтрэхгүй.

Хур тунадасны дундаж уналт 180-210мм орчим бөгөөд, хамгийн их унах үе нь 7 сард 250 мм хүрдэг. Олон жилийн ажиглалтаас 10-р сарын 20-оос 11-р сарын 5-ны хооронд цасан бүрхүүл тогтож, энэ нь гуравдугаар сарыг дуустал үргэлжилнэ. Цасан бүрхүүлийн зузаан олон жилийн дунджаар 4-5 см зарим зудтай жил 25 см хүрэх нь бий. Агаарын даралт улирал бүрд харилцан адилгүй, жилийн дундаж даралт 1022-1034м/б, харин хаврын улиралд агаарын даралт тогтворгүй 20-12 м/б-аар багасах бөгөөд энэ нь салхи ихтэй чиглэл нь тогтворгүй болох нөхцлийг бүрдүүлнэ.

Усан сүлжээ

Нуурын болон гадаргуугийн усны тархалтын хувьд маш дутмаг. Төв азийн гадагш болон тогтмол урсгалгүй гол мөрний дүүрэгт (Мэнэнгийн ай сав) хамаарна. Төслийн талбайн хэмжээнд гол горхи байхгүй, хур тунадсаар тэжээгддэг давстай нуур тойрмууд байх ба хур бороо багатай жилүүдэд ширгэдэг. Хашаат цайдам, Баян-усны, Их халуун шавар, Бага халуун шаварт зэрэг нуурууд бий. Мөн эрдэсжилт ихтэй гар худгууд байдаг. Нутгийн иргэд, малчид гар болон гүний худгуудын усаар малаа усалж, ахуйн болон ундны хэрэгцээгээ хангадаг.

Хөрс, ургамал

Тал хээрийн бүсийн хүрэн, цайвар хүрэн хөрс зонхилно. Мөн Их бага халуун шаварт нуурын хөндий, Баян-Усны говь, Уртцагааны говь зэрэг газраар давсархаг сайрын хөрстэй. Энд хазаар өвс,

бутуул, ерхөг согоовор, хиаг, таана, агь, шивээт хялгана зэрэг шим тэжээл сайтай өвс ургамал зонхилох тул бэлчээрийн чанарын хувьд илүү сайн. Энэ төрлийн хөрсөнд ургамалжилт нягт, өндөр ургасан байдаг тул хадлан бэлтгэхэд тохиромжтой. Баян-усны говь, Их бага халуун шаварт нуурын хөндий, Урт цагааны говь зэргээр бударгана, таана, харгана, хазаар өвс зонхилон ургана. Зуны улиралд аянга цахилгааны улмаас тал хээрийн түймэр гарах тохиолдол цөөнгүй бөгөөд хавар намрын хуурайшилттай үед тал хээрийн түймэр гарах эрсдэл их байдаг.

Амьтны аймаг

Орон нутгийн газарзүйн онцлог цаг уурын нөхцөл зэргийг харгалзан, Монгол Дагуурын ба Хойд говийн тойрогт хамааруулан үзэж болох юм. Монгол Дагуурын тойрогт гол төлөв үлийн цагаан огтоно, хэргэлзээт огтоно, үхэр огдой, зурам, шар сүүлт, чичүүл зэрэг мэрэгчид туурайтнаас цагаан зээр, араатнаас үен, өмхий хүрэн, хярс, үнэг, мануул, илбэнх, дорго, чоно амьдардаг. Хойд говийн тойрогт үхэр огдой, сүүлт чичүүл, улаан шанаат зурам, алаг даага, туурайтнаас цагаан зээр, араатнаас өмхий хүрэн, хярс, чоно голлон амьдарна. Жигүүртнээс тас, элээ, сар, хэрээ зэрэг махчин шувууд байхаас гадна янз бүрийн жижиг шувууд болон болжмор элбэг байдаг.

Эдийн засаг, хүн ам

Баянтүмэн сум нь дэд бүтэц сайн хөгжсөн аймгийн төв Чойбалсан хотын ойролцоо 12 км зайд байрладагаараа онцлог бөгөөд засаг захиргааны анхан шатны нэгж

4 багтай, 2085 хүн амтай, 82942 толгой малтай, төсвийн 5, хувийн хэвшлийн 11 байгууллага, 2 хоршоо, малчдын 23 бүлэг, 103 хүүхэд 26 багш ажиллагсадтай ерөнхий боловсролын сургуультай, соёлын төв, шуудан холбоо тус тус үйл ажиллагаагаа явуулж байна. Тус сум нь 832080.0 га газар нутагтайгаас газар тариалан 7203.7 га, хөдөө аж ахуйн 739143.4га талбайг хамрана. Хөдөлмөрийн насны 1210 иргэнээс төрийн байгууллагад 165, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч 368 иргэн байна.

Дэд бүтэц

Сүүлийн жилүүдэд сумуудад улс, орон нутгийн хөрөнгө оруулалт төсөл хөтөлбөрийн хүрээнд бүтээн байгуулалтын ажлууд хийгдэн 24 цагийн эрчим хүч, интернэт, үүрэн телефоны сүлжээ нэвтэрсэн байна. Сумын хүн амын ихэнх нь халхууд болон цөөн тооны буриад, барга ястнууд амьдардаг. Хашаатын цав талбай нь сумын төвөөс зайтай, хилийн хоройтой бүсэд байрладаг учир хүн амын нягтрал маш сийрэг, Халх гол болон Сүмбэрийн төв замаас 10-15 км зайд байрлана.

Зам харилцаа

Улаанбаатар хотоос замын ихэнх хэсгийг хар замаар, болон нэвтрэлт сайтай шороон замаар явж хүрнэ. Харин Матад сумын төв хүртэл шулуун зам байхгүй. Сүмбэр сумын замаар хазайж 137 км явж хүрнэ. Матад сумын төвөөс Чойбалсан хот хүртэл 150 км орон нутгийн чанартай шороон замтай болно. Өндөр ургасан шивээ, өвс ургамлаар хучигдсан дош, довуудтай. Хуурайшилттай үед өндөр ургасан шивээн толгой, өвс ургамал нь автомашины мотор, яндаг зэрэгт хуримтлагдан улмаар шатах, хээрийн түймэр гарах тохиолдол цөөнгүй гардаг.

ГУРАВ. УУЛ УУРХАЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТУХАЙ

➤ Уулын ажлын гүйцэтгэл:

“Хашаатын Цав” хүрэн нүүрсний ил уурхайн төслийн уул ашиглалтын байдал 2024 оны 10 сарын байдлаар уурхайн уулын цул $5,023,463 \text{ м}^3$, хөрс хуулалт $4,642,637 \text{ м}^3$ шимт хөрс $20,772 \text{ м}^3$, нүүрс олборлосон $371,456 \text{ м}^3$

Хүснэгт 2. Уурхайн үйл ажилагаанд өртсөн талбайнууд

№	Хэмжээсүүд	Талбай, га	2024 онд
1.	Уурхайн олборлолтын талбай	80.0	634467.59м ³
2.	Хөрсний овоолго	149	4,642,637 м ³
3.	Зам талбай	29.6	-
4.	Шимт хөрс	29.0	20,772 м ³
5.	Засварын талбай	30.0	-
6.	Нүүрсний агуулах	19.0	371,456 м ³
7.	Пүүний талбай	13.0	хуучин талбай
8.	Пүүний зам	8.0	шинээр нэмсэн
9.	Ус зайлуулах усан сангийн талбай	0.6	шинээр нэмсэн

Хүснэгт 3. Уурхайн уулын цул, нүүрс олборлолтын гүйцэтгэл Он/сар Уурхайгаас нийт гарсан уулын цулын задаргаа

		Хөрс (м3)	Шимт хөрс (м3)	Нүүрс		Нийт
				(м3)	тонн	
2024	1-р сар	-	-	-	-	-
	2-р сар	-	-	-	-	-
	3-р сар	-	-	-	-	-
	4-р сар	-	-	-	-	-
	5-р сар	71.193	-	3229	-	3300.193
	6-р сар	65513	-	25135.3	-	90648.3
	7-р сар	68975.2	-	36839.5	-	105814.7
	8-р сар	73094	-	39341	-	112435
	9-р сар	954002.1	-	47219	-	142221.1
	10-р сар	147029.3	-	33019	-	180048.3
	11-р сар	-	-	-	-	-
	12-р сар	-	-	-	-	-
Нийт		449684.79	-	184782.8	-	634467.59

➤ Уурхайн ажиллах горим:

Уурхайн үйл ажиллагаа нь тасралтгүй ажиллагаатай явагдах бөгөөд Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу олон нийтээр амрах баяр ёслолын хоногууд, цаг агаарын хүндрэл, засвар үйлчилгээ зэрэг хүчин зүйлүүдээс шалтгаалж болно. Хоногт 2 ээлжээр, ээлжийн үргэлжлэх хугацаа 12 цаг байна. Уурхайн 14 хоног ажиллаж, 14 хоног амрах үндсэн ээлжтэй байна.

➤ **Уурхайн барилга байгууламж, дэд бүтэц Ил уурхай:**

“Хашаатын цав” хүрэн нүүрсний ил уурхайн олборлолтын талбай 80.0 га талбайн тэлэлт хийгдээгүй 2023 онд уурхайн уулын цул $5,023,463 \text{ м}^3$, хөрс хуулалт $4,642,637 \text{ м}^3$, шимт хөрс $20,772 \text{ м}^3$, $371,456 \text{ м}^3$ нүүрс олборлосон байна.

Зураг 2. Ил уурхайн харагдах байдал

➤ **Уурхайн дотоод болон гадаргуугийн зам**

Автозамын техникийн нөхцөл нь замын норм дүрмийн дагуу хоёр урсгалтай, замын зорчих өргөн тооцоогоор 18.5м, сонгосон өргөн нь 20м, замын дагуугийн хамгийн их налуу 120^0 байна. Хашаатын цав ордын цаашдын ашиглалтын хэтийн төлөв, байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг багасгах, ахуйн эрүүл таатай орчинг бий болгох зорилгоор үйлдвэрлэлийн, бусад замуудын тоосжилтыг дарж, замын арчилгааг байнгын хийж байна. “Хашаат цав”-ын хүрэн нүүрсний ордын дэд бүтэц болох уурхайн цахилгаан хангамж, ус хангамж, дулаан хангамж, хотхоны барилга болон зам, харилцаа холбооны барилга байгууламжтай байна.

Зураг 3. Ил уурхай дотоод зам

Засварын газар:

Засварын газрыг ил уурхайн баруун хойд талд 1100 м зайд байрлана. Засварын талбай нь тоног төхөөрөмж эвдрэл гэмтэл гарсан тохиолдолд хурдан шуурхай засварын газарт хүргэхэд ойр байх давуу талтай. Засварын газрыг аюулгүй ажиллагааны дүрэм стандартын дагуу барьж тоноглоно. Засварын газрын талбай нь 1500 м^2 бөгөөд ажлын байр, сэлбэг ба шатах тослох материалын

агуулах, засвар үйлчилгээний граш, тоног төхөөрөмжийн зогсоолын талбай зэргээс бүрдэнэ.

Зураг 4. Ил уурхайн засварын газар

➤ Замын ашиглалт, үйлчилгээ

Ил уурхайн дотоод тээврийн автозамыг байнга хянах ба засч тэгшлэх, тоос дарах зэрэг ажлууд хийгдэнэ. Зам засвар, ашиглалт, үйлчилгээний ажилд зам тэгшлэх, замын бартаа саадыг арилгах, замын эвдрэлийг засах, хальтиргаа гулгаа үүсэхээс хамгаалж зам дээр шороо цацах, замыг бороо болон шар усны үерээс хамгаалах зэрэг ажлууд орно. Замын засвар үйлчилгээ, ул талбайн цэвэрлэгээний ажлыг үйл ажиллагааны явцад байнга хийж гүйцэтгэнэ. Үүнд Shantui SD-16 бульдозер, LIUGONG CLG835 утгуурт ачигч, LIUGONG CLG414 автогрейдер ашиглах ба шаардлагатай тохиолдолд уурхайгаас нэмэлт тоног төхөөрөмж татан ажиллуулна.

➤ Цахилгаан хангамж

Ил уурхай, засварын хэсэг болон бусад ашиглалтын туршид цахилгаан эрчим хүч хэрэглэх цахилгаан хэрэглэгчдийн цахилгаан ачаалал, тэдгээрийн цахилгаан эрчим хүчний зарцуулна. Уурхайн ашиглалтын үед цахилгааны үндсэн гурван хэрэглэгч байна. Үүнд:

1. Аж ахуйн хэсэг
2. Уурхайн хэсэг
3. Засварын хэсэг

ДҮЕГ500DSHS маркийн цахилгаан генераторыг Япон улсаас албан ёсны эрхтэйгээр “Юнитра” ХХК борлуулдаг бөгөөд 36.1 кВт-ын цахилгааны хэрэглээг хангах хүчин чадалтай юм. Уурхайн гэрэлтүүлэг, ажилчдын найдвартай ажиллагааг хангах үүднээс хөрөнгө оруулалт хэсэгт 2 ширхэг ба уурхайн ахуйн хэрэгцээнд 1 ширхэг генератор ашиглаж байна.

Зураг 5. Уурхайн кемпийн цахилгааны үүсгүүр /цахилгаан генератор

➤ Уурхайн хотхон

Хашаатын цав уурхайд 2024 онд оператор туслан гүйцэтгэгч компани нэг, кемп кетерингийн үйлчилгээний нэг компани ажилчдын хотхонд нийт 100 орчим хүн ажиллаж амьдарч байна. Уурхайн ашиглалтын хугацаанд уурхайн оффис, ажилчдын байр, цайны газар, халуун усны газар, засварын газар, харуулын байр зэргийг урт хугацаанд ашиглагдах сэндвичэн хийцийн барилга

байгууламжтай.

Зураг 6. Уурхайн ажилчдын хотхон

Уурхайн усан хангамж, усны хэрэглээ:

Уурхайн унд-ахуйн уурхайн кемп дээр гаргасан 2 гүний худгаас, зам талбайн усалгааны усны хэрэглээг уурхайн уурхайн шүүрлийн уснаас ханган ажиллаж байна.

“Тан алтан наран катеринг” ХХК-ний уурхайн кемпийн ундны усны гүний худгийн ундарга 2.0 л/сек, худгийн өрөмдлөгийн гүн 73 метр, уст давхарга нь 49-51 метр байна.

Зураг 7. Хашаатын цав уурхайн шүүрлийн ус, ногоон байгууламжийн усалгааны болон унд-ахуйн зориулалтаар ашигладаг гүний худгуудыг тоолууржуулсан байдал

➤ Төсөлтэй холбогдох тусгай зөвшөөрөл, гэрчилгээ

Хүснэгт 4. Ашигт малтмалын ашиглалтын эзэмшдэг тусгай зөвшөөрлүүд

№	Тусгай зөвшөөрлийн төрөл	Дугаар	Хүчинтэй хугацаа

1	Хашаат цав	MV-020936	2047.09.29	
Хүснэгт 5. Хашаатын цав уурхайн газар ашиглах зөвшөөрөл авахаар өгсөн газрын жагсаалт				
№	Газар эзэмших зориулалт	Гэрчилгээний дугаар	Газрын хэмжээ /га/	Хүчинтэй хугацаа
1	Технологийн зам	-	96.5 км	-
2	Хогийн цэг	-	0.25	-
3	Нүүрс тээврийн зам	-	8.0	-
4	Хөрсний овоолго	-	218.5	-
5	Ил уурхай	-	120.5	-
6	Гаалийн хяналтын бүс	-	8.3	-
7	Засварын газар	-	4.0	-
8	Шимт хөрсний овоолго	-	47.5	-
9	ШТС	-	1.0	-
10	Уурхайн хотхон	-	36.61	-
11	Нүүрс буулгах талбай	-	8.46	-
12	Юнител	-	0.7	-
13	Усан сан	-	7.6	-
14	Түр засварын талбай	-	10.6	-

“Меланж”ХХК нь Хашаатын цавын хүрэн нүүрсний ил уурхайн Байгаль орчинд нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээг (БОННУ) 2021.10.21-нд “Экотайкүүн”ХХК мэргэжлийн байгууллага гүйцэтгэсэн. Одоогийн байдлаар уурхайн ТЭЗҮ-д 2024онд орсон нэмэлт тодотголтой холбоотой БОННУ-ний нэмэлт тодотгол хийгдэж байна.

Хүснэгт 6. Хүчин төгөлдөр уурхайн БОННУ-тайлангууд		
№	БОННУ-ний тайлангийн нэр	Батлагдсан он
1.	Дорнод аймаг Баянтүмэн суманд хэрэгжих “Хашаат цав нэртэй хүрэн нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах” төслийн БОННУ	2021.11.сар
2.	Дорнод аймаг Баянтүмэн суманд хэрэгжих “Хашаат цав нэртэй хүрэн нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах” төслийн БОННУ нэмэлт тодотгол	хийгдэж байна
3.	2024 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө	2024.04.04

ДӨРӨВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Төслийн гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд, бууруулах арга хэмжээ

УУР АМЬСГАЛ

Төслийн үйл ажиллагаанаас уур амьсгалд үзүүлэх болзошгүй сөрөг нөлөөлөл: ✓ Хур тунадастай өдрийн тоо нэмэгдсэнээр олборлолтын үйл явц саатах ✓ Аадар болон аянга цахилгаантай өдрийн тоо нэмэгдсэнээр техник тоног төхөөрөмжийн үйл ажиллагаа зогсолтод хүрэх ✓ Үер урсцын нөлөөгөөр төслийн талбайд их хэмжээгээр ус орсноор уурхайлалт түр зогсох	Болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга, хэмжээний зөвлөмж: ✓ Төслийн талбайд техникийн болон хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг маш сайн хангаж ажиллах, тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг зогсоох шаардлагатай ✓ Техник хэрэгслийг талбайд гаргаж ажиллуулахгүй байх ✓ Зам, талбайг техник хэрэгсэлд тохиромжтой байдлаар засаж бэлдэх

АГААРЫН ЧАНАР

Төслийн үйл ажиллагаанаас агаарын чанарт үзүүлэх болзошгүй сөрөг нөлөөлөл: ✓ Төслийн үйл ажиллагаанд ашиглагдах техник тоног, төхөөрөмжийг тээвэрлэх, суурилах явцад тоосжилт ихээр үүсэх; ✓ Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөс тоосжилт үүсэх;	Болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга, хэмжээний зөвлөмж: ✓ Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөс тоосжилт үүсэхээс сэргийлж зам талбайн усалгааг сайтар хийх;

УСАН ОРЧИН

Төслийн үйл ажиллагаанаас усан орчинд үзүүлэх болзошгүй сөрөг нөлөөлөл: ✓ Төслийн үйл ажиллагаанд ашиглах усны хэмжээгээр газрын доорх усны нөөц багасах; ✓ Ахуйн бохир усыг ил задгай хаяснаар хөрсний ус бохирдох; ✓ Ариун цэврийн байгууламж, хог хаягдлын цэгийг стандартын дагуу байгуулаагүйн улмаас хөрсөнд нэвчилт үүсэх, ул хөрсний усыг	Болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга, хэмжээний зөвлөмж: ✓ Төслийн үйл ажиллагаанд ашиглах боломжит усны нөөцөөс хэтрүүлэхгүй байх; ✓ Ахуйн шингэн хаягдлыг ил задгай асгахгүй байх, зориулалтын цэгт хаяж байх; ✓ Ариун цэврийн байгууламж, хог хаягдлын цэгийг стандартын

бохирдуулах;	дагуу хийж гүйцэтгэх;
ГАЗРЫН ГАДАРГА БОЛОН ХӨРСӨН БҮРХЭВЧ	
Төслийн үйл ажиллагаанаас хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх болзошгүй сөрөг нөлөөлөл: ✓ Хатуу хучилттай зам барих хүртэл газрын гадарга эвдрэлд өртөх болон хөрсөн бүрхэвч доройтох; ✓ Барилга байгууламжийн нөлөөгөөр газрын хэвлий болон хөрсөн бүрхэвч чанараа алдах; ✓ Төслийн дотоод зам, талбай болон гадна талбайд олон салаа зам гаргахгүй байх; ✓ Уурхайлалтаар хөрсний морфологи болон физик шинж чанар алдагдаж хөрсний үржил шим буурах, ойр орчмын талбайн хөрс доройтолд өртөх; ✓ Эрүүл талбайн өнгөн хөрс овоолгод дарагдах, хөрсний гадарга дээр нарийн ширхэгт тоосны хучаас үе үүсэх; ✓ Хөрсний элэгдэл эвдрэл үүсгэснээр байгалийн ус салхины эвдрэлийг эрчимжүүлж хөрс салхинд хийсэх болон гадаргын урсцаар угаагдаж элэгдэх; ✓ Хүнд даацын машин механизм, түүний тээвэрлэлт, засвар үйлчилгээний улмаас шатах, тослох материал,	Болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга, хэмжээний зөвлөмж: ✓ Төслийн барилга байгууламж баригдаж эхлэхээс өмнө сайжруулсан шороон замыг ашиглалтад оруулах, төслийн үйл ажиллагаа эхлэхэд хатуу хучилттай автозамыг ашиглалтад оруулах; ✓ Төслийн талбайд маршрут гарган бусад хэсгээр тээврийн хэрэгслийг зорчуулахгүй байх; ✓ Тээврийн хэрэгслийн зогсоол, ногоон байгууламжийг зөв оновчтой төлөвлөх; ✓ Үржил шимт хөрсний овоолгыг стандартын дагуу тогтмол усалж, шинж чанарыг хамгаалж, тордож байх Болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга, хэмжээний зөвлөмж: ✓ Төслийн талбайд ногоон байгууламжийг

нефтийн бүтээгдэхүүн хөрсөнд нэвчиж хөрс бохирдуулах; ✓ Төслийн үйл ажиллагаанаас ургамлын нөмрөгт үзүүлэх болзошгүй сөрөг нөлөөлөл: ✓ Төслийн барилга байгууламж, уурхайлалтын хэмжээгээр ургамлын нөмрөг бүрэн устах; ✓ Төслийн талбайд автотээврийн хэрэгсэл, хүний үйл ажиллагааны улмаас ургамал ургаж буй хэсгийг талхагдалд оруулах шиглагдаж буй тээврийн хэрэгслүүдээс нефтийн бүтээгдэхүүн алдагдаж, ургамлын нөмрөгийг гэмтээх, бохирдуулах	оновчтой төлөвлөх; □ Хог хаягдлыг тогтсон нэг цэгт байршуулах; ✓ Түлш, шатах тослох материалыг ашиглаж буй орчинд тэдгээрийг нэвтэрч шүүрүүлэхгүй байх арга хэмжээг авч ажиллах ✓ Машин механизм, тээврийн хэрэгслийн нэгдсэн зогсоол, засвар үйлчилгээний зориулалтын талбай гарган орчны ургамлын талхлагдахаас сэргийлэх; ✓ Болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга, хэмжээний зөвлөмж: \ ✓ Төслийн лицензийн талбайн хязгаарыг хэтрүүлэхгүй байх

АМЬТНЫ АЙМАГ

Төслийн үйл ажиллагаанаас амьтны аймагт үзүүлэх болзошгүй сөрөг нөлөөлөл: ✓ Дуу чимээний нөлөөгөөр ан амьтад дайжих, амьдрах орчин нь өөрчлөгдөх; ✓ Тоосжилтоос мал, амьтанд сөргөөр нөлөөлөх; ✓ Олборлолт хийсэн нүхийг хашаалахгүйн улмаас мал, амьтан унах Цагаан зээр, хар сүүлтийн амьдрах орчинд нөлөөлөх	✓ Үйл ажиллагааны явцад улирлаар нүүдэллэн ирдэг амьтдын байрших гол газар, коридор нутагт тэдгээр амьтдыг хамгаалах, тоо толгойг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг хэрэгжүүлэх талаар орон нутгийн болон холбогдох мэргэжлийн байгууллагатай хамтран ажиллах, туслалцаа үзүүлэх; ✓ Амьтны аймгийг хамгаалахын тулд судалгаа шинжилгээ, сургалт

	сурталчилгаа, хяналт шалгалтын олон талт арга хэмжээг орон нутгийн холбогдох байгууллагууд, иргэдтэй хамтран цогцоор хэрэгжүүлэх; ✓Хууль бус ан хийгчдийн үйл ажиллагааг таслан зогсоох, хууль бусаар ан агнуур хийхгүй байх талаар ажиллагсад болон нутгийн иргэдэд тогтмол сургалт сурталчилгаа хийж байх.

НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСАГ

Төслийн үйл ажиллагаанаас нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх эерэг нөлөөлөл:

- ✓ Шинээр ажлын байр бий болох;
- ✓ Улс, орон нутгийн төсвийн орлого нэмэгдэх;
- Татварын орлого өсөх;

ТАВ. ТӨСЛӨӨС БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ БИЕЛЭЛТ

“Хашаатын цав” хүрэн нүүрсний уурхай нь 2024 онд Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан доорх 5 зүйлийн 19 төрлийн ажлыг хийж гүйцэтгэлээ.

5.1 Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлт

“Хашаатын Цав” төслийн үйл ажиллагааны явцад буюу хөрс хуулалт, нүүрс олборлох тээвэрлэх үйл ажиллагаа болон уурхайн хаягдлын овоолгуудаас их хэмжээний тоос, тооцонцор үүсэх боломжтой бөгөөд энэ нь агаар бохирдуулагч гол хүчин зүйл болдог. Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнд нийт 5 зүйлийн ажлыг төлөвлөн ажилласан

- **Тоосжилт үүсэх уурхайн зам, олборлолтын бүс, талбайнуудад усалгаа тогтмол гүйцэтгэж үйлдвэрлэлийн зориулалтаар ашиглах усанд уурхайн шүүрлийн усыг ашиглах, тухайн ашигласан усны төлбөр төлөх**

Уурхайн тоосжилт их бага хэмжээгээр үүсэж байгаа тул уурхайн усалгааны ажлыг уурхай эхэлснээс хойш 3 сараас эхлэн 11 сар хүртэл тасралтгүй хийж гүйцэтгэсэн байна. Уурхайн тоосжилтыг бууруулах усалгаан уурхайн шүүрлийн усыг ашиглаж байна. Уурхайн зам талбайн усалгаанд 1 усалгааны машин өдөр шөнийн ээлжинд тогтмол усалгааны ажлыг гүйцэтгэдэг.

Уурхайн хуримтлагдсан шүүрлийн усанд тоолуур суурилуулж зам талбайн усалгааны зориулалтаар ашигласан усны төлбөрийг тоолуурын заалтаар холбогдох газруудад төлж байна. Уурхайгаас гарах шүүрлийн зам талбайн усалгаанд ус хангалттай хүрэлцээтэй бөгөөд

тухайн шүүрлийн усанд стандартын шаардлаг хангасан тоолуур тавьж ашигладаг.

Зураг 8. Уурхайн дотоод зам талбайн усалгаа хийгдсэний дараа

➤ **Тоосжилт үүсэхээс сэргийлж хурдны хязгаарлалтыг мөрдөн ажиллах, хүчтэй салхи шуургатай үед уурхайн үйл ажиллагааг түр зогсоох.**

Уурхайн дотоод замын хөдөлгөөнийг зохицуулах, дагаж мөрдөх журмын дагуу хөдөлгөөний хурдыг зохицуулдаг. Уурхайн тээврийн дотоод замын засвар үйлчилгээ, усалгаа хийж, тухайн замуудад мөрдөх хурдны тодорхой хязгаарыг тогтоон түүнийг баримтлан ажилласан.

Зураг 9. Уурхайн дотоод тээврийн хөдөлгөөний хурдны хязгаар

➤ **Уурхайн уурын зуухны яндангаас гарч байгаа бохирдуулагч бодисуудын хэмжилтыг хийлгэх.**

Катеринг үйлчилгээ үзүүлэгч Ган алтан наран ХХК-ны уурын зуух орчмоос агаарын хяналт шинжилгээг хийлгэж стандарт хэмжил зүйн лабораториос хариуг авсан.

Зураг 10. Кемпийн бүс уурын зуух орчмын агаарын чанарын шинжилгээ хийгдэж байгаа байдал

Зураг 10 Кемпийн уурын зуухны орчимд Агаарын хяналт хийж байгаа байдал

➤ **Уурхайн дотоод зорчих замын хучилтыг сайжруулах, үйл ажиллагааны туршид арчлах, усалгаа хийх.**

Зураг 11. Уурхайн хотхоноос уурхай орох замын хайрган дэвсэлт хийгдсэн байдал

Зураг 12. Уурхайн дотоод тээврийн замд дэвсэлт болон усалгаа хийгдсэн байдал

➤ **тоосжилтын шинжилгээний давтамжийг нэмэгдүүлэх, тогтмол хэмжилт хийх үр дүнд үндэслэн арга хэмжээ зохион байгуулах.**

Манай уурхай нь Air monitoring хийх гар багажаар тоосжилтыг хэмжиж сарын дундаж болон улиралын дундаж тоосжилтын хэмжилтийг хийхээр Dusttrack DM106A загварын багажыг захиалсан.

Зураг 13 Тоосжилт хэмжих багаж

5.2 Газрын гадарга, газрын хэвлийд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлт

Төслөөс газрын гадарга, газрын хэвлийд үзүүлэх гол сөрөг нөлөөлөл нь уул уурхайн үйл ажиллагаанаас үүсэлтэй газрын эвдрэл, мөн техник хэрэгсэл, тээврийн нөлөөгөөр газрын бүрхэвч элэгдэх, олон салаа зам гарч доройтох нөлөөгөөр их хэмжээгээр газрын эвдрэл үүсэх, тоосжилтоор, хөрс дарагдах хучигдах газрын гадаргын ухааш үүсэх, газрын эвдрэл нөлөөллүүд болж байна. Хашаатын цав уурхайн үйл ажиллагааны нөлөөгөөр энэ онд нэмж газар эвдрэлд ороогүй байна. 2024 оны БОМТ-нд газрын гадаргын хэвлий, хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах нийт 3 арга хэмжээ төлөвлөсөн.

➤ **Хаягдал чулуулгын овоолго үүсгэн газрын гадаргын төрхийг өөрчлөх**

Ил уурхайгаас хуулсан хөрсийг хөрсний овоолго үүсгэж, уурхайн хөрсний овоолгын налууг 35-37 градус байхаар төлөвлөн одоогийн байдлаар 144.0 га талбайд 35,917,321м³ хөрсний овоолго үүсгэн хадгалж байна.

Зураг 14. Уурхайн хөрсний гадаад овоолго

➤ **төслийн үйл ажиллагаанаас гарах хатуу болон шингэн хог хаягдлын талбайг хатуу хучилттай болгох.**

Манай уурхайн Катеринг үйлчилгээ үзүүлэгч Ган алтан наран ХХК нь хог хаягдлын талбайг 2025 оны газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд оруулахаар санал оруулсан ба батлагдсан талбайг хатуу хучилттай болгохоор төлөвлөн ажиллаж байна.

➤ **Тэрбум мод хөтөлбөрийн хүрээнд уурхайд болон Баянтүмэн суманд мод тарих ажлыг зохион байгуулах.**

“Тэрбум мод” хөтөлбөрийн хүрээнд Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын 1 дүгээр багийн нутагт 2 га талбайд мод тарих, хашаажуулах ажлыг зохион байгуулж хийж гүйцэтгэсэн. 2024 онд Баянтүмэн суманд 2500ш улиас модыг тарьсан ба уурхайн талбайд 11 дүгээр сард багтаан 1500ш улиас модыг нөхөн тарилтыг хийнэ. Баян түмэн сумын 1 дүгээр багийн нутагт мод тарих ажилд Хан-Уул цогцолбор сүргүүлийн 4Г ангийн 20 орчим сурагчид ирж хамтран мод тарьсан

Зураг 15 Намрын мод тарилтын ажил

5.3 Гадаргын ус, газрын доорхи усны чанарт нөлөөлөх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлт

Хашаатын цав уурхайн усны менежментийн хүрээнд уурхайн бүх үйл ажиллагаанд усыг зөв зохистой хэрэглэх, усыг дахин ашиглах, мөн үйл ажиллагаа явуулж буй бүс нутгийн усны нөөц, чанарт учирч болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах байгаль дахь усны нөөц, чанарыг алдагдуулахгүй байхаар ажиллаж байна.

Хашаатын цавын уурхайн усан хангамжийн үндсэн эх үүсвэр нь гүний худаг болон уурхайгаас гарч буй шүүрлийн ус юм. Усны тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.2-т заасны дагуу Засгын газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг болох Усны Газар нь 2024 оны ус ашиглуулах дүгнэлтийг гаргаж өгсөн ба уг дүгнэлтэнд үндэслэн Хэрлэн голын сав газрын захиргаатай ус ашиглах гэрээг байгуулан ажиллаж байна.

➤ **Уурхайн технологи усны хэрэглээнд хяналт тавьж, Ус ашигласны төлбөрийг тухай бүр барагдуулах.**

2024 оны ус ашиглалтын тоолуурын заалтаар шүүрлийн ус ашиглалт нийт **201022**м³ усыг шавхан зайлуулалт хийсэнээс зам талбайн усалгаанд **78948** м³ ногоон байгууламжийн усалгаанд **28686** м³ усыг ашигласан байна. Нийт ус ашиглалтанд **201022*510,3=102,581,526.6** төгрөгийн төлбөр төлөхөөр байгаа ба үүнээс зам талбайн усалгаанд ашигласан **78948*510.3=40,287,164.4** төгрөг, Ногоон байгууламжийн усалгаанд **28686*510.3= 14,638,465.8** төгрөг усыг буцаан ашиглаж нийт усны төлбөрт **47,655,896,4** сая төгрөгийн төлбөр төлөхөөр байна.

Сар	Нэр	Эхэлсэн тоолуурын заалт, м ³	Дууссан тоолуурын заалт, м ³	Тухайн сар ашигласан ус, м ³	Замын усалгаанд ашигласан ус м ³	Мод усалгаанд ашигласан ус м ³
1 сар	Шүүрлийн ус	35738	55527	19789	0	0
2 сар	Шүүрлийн ус	55527	76627	21100	0	0
3 сар	Шүүрлийн ус	76627	96024	19397	7600	0
4 сар	Шүүрлийн ус	96024	115563	19539	7992	3500
5 сар	Шүүрлийн ус	115563	135548	19985	9405	3260
6 сар	Шүүрлийн ус	135548	155564	20016	8058	3895
7 сар	Шүүрлийн ус	155564	175125	19561	9894	3580
8 сар	Шүүрлийн ус	175125	188614	13489	8980	3694

9 сар	Шүүрлийн ус	188614	200956	12342	9496	3381
10 сар	Шүүрлийн ус	200956	216315	15359	9698	3790
11 сар	Шүүрлийн ус	216315	236760	20445	7825	3586
Нийт				201022	78948	28686

➤ **Усан сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийг тогтоох**

Хэрлэн голын сав газартай “Ус ашиглах” гэрээний дагуу Баянтүмэн сумын 2 дугаар багийн нутагт уурхайгаас баруун хойд зүгт 25км зайл орших Гэзгийн булгийг хашиж хамгаалах ажлыг Нийт 14,500,000 төгрөгийн өртгөөр 201 метр хашааг 2024 оны 07 дугаар сарын 12-ноос 2024 оны 07 дугаар сарын 15-ны хооронд хийж гүйцэтгэсэн.

Зураг 16. Гэзгийн булагыг хашиж хашаажуулж хүлээлгэн өгсөн байдал.

5.4 Хөрсөн бүрхэвчинд нөлөөлөх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлт

Газрын хөрс болон хөрсний бүрхэвчинд нөлөөлөх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний хүрээнд нийт 3 төрлийн ажлыг хийж гүйцэтгэсэн.

➤ **Шимт хөрсний овоолгод ургамалжуулалтын ажлыг хийж гүйцэтгэх**

2024 онд уурхайд хөрс хуулалтын ажил хийгдээгүй, шимт хөрсний овоолго нэмэгдээгүй, Шимт хөрсний овоолгод нийт 05 га талбайд олон наст ургамалын үр цацах ажлыг хийж гүйцэтгэсэн.

Зураг 17. Шимт хөрсний овоолго

➤ **Хурдны хязгаар чиглэл заасан тэмдэгүүдийг холбогдох газар байрлуулах**

Замын нэгдсэн системтэй болж хурдны хязгаар, чиглэлийг заасан замын тэмдгүүдийг замын салаа, уулзварууд шаардлагатай газруудад тэмдэг байрлуулсан.

Зураг 18. Хурдны хязгаар байрлуулсан байдал

➤ **ШТМ-аар бохирдсон хөрсийг Аюултай хог хаягдлыг гэрээний дагуу хүргүүлэх Хаягдал хөрсний овоолго үүсгэх.**

Уурхайн нутаг дэвсгэр ШТС, засварын газар, явуулын цистерн зэрэг ШТМ алдагдаж болзошгүй эх үүсвэрүүд тогтмол хяналт тавьж асгарсан тохиолдолд тухайн бохирдсон хөрсийг хуулж цэвэрлэгээ хийдэг. Засвар үйлчилгээний талбайд хөрсний бохирдлоос хамгаалсан 2-3м зузаан хөрсөөр дэвсэлт хийсэн.

Зураг 19. Уурхайн засвар үйлчилгээний хэсэгт хайрга давхар хийж байгаа байдал талбайг хатуу хучилт хийж хөрсний бохирдлоос хамгаалсан байдал.

5.5 Ургамлан нөмрөг, амьтаны нөлөөлөх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлт

Уурхайн орчмын ургамлын нөмрөг нь олборлолт болон уурхайн дэд бүтцийн үйл ажиллагаанд өртөж учраас дунд хэмжээний талхагдалд орж нөлөөлөлд орсон тухай газрын төлөв байдал хянан баталгаагаар тодорхойлсон. Уурхайн үйл ажиллагаанаас ургамлын бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулахын тулд газар хөндөлтийн хяналт, олон

салаа зам гаргахгүй байх тогтсон нэг маршрутаар техник хэрэгслүүдээ явуулах, уурхайн дотоод замыг тэмдэгжүүлэн ялгах, уурхайн кемпийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх ажлуудыг хэрэгжүүлж байна. Ургамалын нөмрөг, амьтны нөлөөлөх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнд нийт 6 төрлийн ажлыг хийж гүйцэтгэсэн байна.

➤ **Өмнө жилүүдийн ногоон төгөл байгуулсан талбайн модны суулгацын усалгаа, арчилгааг тогтмол гүйцэтгэх**

Уурхайн өмнөх жилийн гүйцэтгэсэн мод тарьсан талбайн модны арчилгаа, усалгааны ажлыг тогтмол хийж гүйцэтгэж байна.

зураг 20. Өмнөх оны ногоон төгөлийн усалгаа арчилгаа хийгдэж байна.

➤ **Шимт хөрсний овоолгын талбайд ургамлан нөмргийг тодорхой талбайд олон наст ургамал тарих**

Уурхайн үйл ажиллагаанд өртөх талбайнуудын шимт хөрсийг 0.2-0.3м зузаантай хуулж, уурхайгаас 1.6 км-т 5 м-с ихгүй өндөртэй шимт хөрсний овоолго үүсгэн хадгалж байна. Жил бүр тодорхой тооны шимт хөрсний талбайг олон наст тарьж ургуулах шимт хөрсийг салхины элэгдлээс хамгаалах ажлыг гүйцэтгэж байна. 2024 онд 0.3 га талбайд ургамалжуулах ажлыг 8 сард гүйцэтгэсэн байна.

Зураг 21. Шимт хөрсний талбайг ургамалжуулах ажил

Зураг 22. Хашаатын цавын хүрэн нүүрсний уурхайн хуулж хадгалсан шимт хөрс

Зураг 23. Хуулж хадгалсан шимт хөрсний гадарга ургамалжсан байдал

➤ **Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын 1-р багийн нутагт мод тарих ажлыг зохион байгуулах**

Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын 1 дүгээр багийн нутагт 2 га талбай бүхий газарт “Ногоон төгөл” байгуулж тухайн талбайд “Тэрбум мод” хөтөлбөрийн хүрээнд 2500ш хайлаас модыг хашаажуулан тарих ажлыг зохион байгуулсан. Хан-Уул цогцолбор сургуулийн 4г ангийн хамт олон мод тарих ажилд оролцсон.

Зураг 24. Мод тарих талбайг хашаажуулах болон мод тарих ажлыг хийж байна.

➤ **Мэргэжлийн байгууллагатай хамтран гүйцэтгэж, төслийн талбайн ургамлын төрөл зүйлийг судалгааг хийх.**

Хашаатын цав уурхайн Ургамлын мониторингийн 4 цэгт хяналт мониторингийн ажлыг хавар 4 сар, зуны 6-7 саруудад хийж гүйцэтгэсэн болно. Тухайн уурхайн ургамлын мониторингийн цэгүүдэд жил бүр тогтсон хугацаанд мониторинг, судалгааны ажлыг гүйцэтгэж ажиллана.

Зураг 25. Хашаатын цав уурхайн ургамлын мониторинг цэгүүд

Уурхайн тусгай зөвшөөрлийн талбайн дотор гүйцэтгэсэн ургамлын мониторингийн судалгааны ажлын үр дүнгээр талбайд нийт 23 овгийн 37 төрлийн 67 зүйл ургамал бүртгэгдсэн. Эдгээр ургамлууд нь амин хэлбэр ба аж ахуйн бүлгийн хувьд сөөглөг, сөөгөнцөрлөг-7 (8%), олон наст үетэн-50 (72%), хоёр ба нэг наст алаг өвс-10 (20%) зүйлийн ургамал байна.

➤ Уурхайн талбай, түүний эргэн тойронд зэрлэг ан амьтдын мониторинг хийх

Уурхайн талбай, түүний эргэн тойронд зэрлэг ан амьтдын мониторинг хийх 4-н хяналтын цэг тогтоосон ба түүний улиралд зэрлэг ан- амьтаны мониторинг судалгааны ажлууд хийгдэж байна.

Зураг 26. Хашаатын цав уурхайн талбай орчмын амьтны мониторинг судалгааны цэгүүд

Зураг 27 . Төслийн талбайн ойр орчмын амьтны мониторинг

ЗУРГАА. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

2024 оны нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөнд нийт 2 зүйлийн ажлыг хийж гүйцэтгэлээ. Тухайн онд нийт 8.6 га талбайд техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлтийг хийж гүйцэтгэлээ.

➤ Уурхайн дотоод эвдэрсэн зам талбайн нөхөн сэргээлтийг хийж гүйцэтгэх.

2024 онд уурхайн дотоод замын 8.6 га талбайд техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлтийг хийж гүйцэтгэсэн. 2025 оны хавар ургамалжуулах ажлийг хийхээр төлөвлөн ажиллаж байна.

Зураг 28. Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт хийж буй байдал 2024он

ДОЛОО. ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

“Меланж” ХХК-ний Хашаатын цав уурхай нь 2024 онд дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд нийт 3 ажлыг хийж гүйцэтгэлээ. Баянтүмэн сумын өгсөн саналын дагуу Жаргалант багийн нутагт орших Цагаан байшинт гэх газарт эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлтийг хийж гүйцэтгэсэн ба нийгмийн хариуцлагын хүрээнд хорийн толгой болон өгөөмөрөөс зүйн хойш 3км-т байх газарт тус тус нөхөн сэргээлтийн ажлыг хийж гүйцэтгэсэн. 2022 онд гүйцэтгэсэн Биологийн олон янз байдлыг Дүйцүүлэн хамгаалах Хутагт уул орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газарт Монгол тарвага нутагшуулсан ажлын үр дүнд 2024 онд тоо толгой хяналт, мониторингийн ажлыг хэрэгжүүлэн ажилласан. Усан сан бүхий газрын онцгой энгийн хамгаалалтын бүсийг тэмдэгжүүлэх ажлыг “Гээгийн булаг” гэх газар хийж гүйцэтгэсэн.

➤ **Баянтүмэн сумын саналаар тухайн сумын Жаргалант багийн нутагт орших “Цагаан байшинт” эвдэрсэн газарт техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг давхар гүйцэтгэх**

2024 оны Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд Баянтүмэн сумаас өгсөн саналын дагуу Жаргалант багийн Цагаан байшин гэх газарт техникийн нөхөн сэргээлтийг 1.4 га талбайд хийж гүйцэтгэсэн ба нийгмийн хариуцлагын хүрээнд хорийн толгой нэртэй газарт 3 хэсэг 0,183 га талбай, Өгөөмрөөс зүүн хойд зүгт 3 км-т 0,064 га талбай нийт 1,647 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлтийг хийж гүйцэтгэлээ.

Зураг 29. Техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн байдал

➤ **Тарвага нутагшуулсан тухайн ажлын үр дүнг хянах, тоо толгойн мониторингийн судалгаа хийх.**

Аймгийн БОАЖГазрын саналыг үндэслэн Хутагт уул орон нутгийн хамгаалалттай газарт нутагшуулсан 25-н тоо толгой тарваганы тухай газарт нутагт идээшин дасан зохицож байгаа эсэх хяналт мониторингийн ажлыг гүйцэтгэх үүргийн дагуу тухайн нутагшуулсан биологийн олон янз байдлын мониторингийн ажлыг хавар, намар улирлын тус газрын мэргэжилтнүүд хийж гүйцэтгэсэн болно.

Мөн “Меланж” ХХК-ийн байгаль орчны мэргэжилтэн З.Хилийнчулуун 2024.07 дугаар сар болон 08дугаар саруудад тухайн талбайд ажиглалт мониторингийн судалгааг 2 удаа

гүйцэтгэж ажилласан байна. Тухайн үед махчин шувуу болох талын бүргэд шилийн сар, хярс үнэг зэрэг махчин амьтад давхар ажиглагдсан.

Зураг 30. тарвага нутагшуулсан талбайд ажиглалт, мониторингийн ажлыг гүйцэтгэсэн байдал

НАЙМ. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСЭД ИРГЭДТЭЙ ХАМТРАН АЖИЛЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

“Меланж”ХХКомпани нь 2024 оны байдлаар газар ашиглах зөвшөөрөл авахаар олгогдсон тухайн талбайнуудад ямар нэгэн ойр орчны өвөлжөө, хаваржааны байршилгүй нь компанийн ашигт малтмал ашиглах тусгай зөвшөөрөлтэй давхцалгүй учраас уурхайгаас бүсэд нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ хийгдэхгүй болно.

Байгаль орчин, хүн, малын эрүүл мэнд, тээврийн үйл ажиллагааны аюулгүй байдалд эрсдэл үүсэх нөхцөл харьцангуй одоогийн үйл ажиллагаа явуулж байгаа болон, замын зурвасын нөлөөллийн бүсэд орон нутгийн айл өрх, өвөлжөө, хаваржаа байхгүй тул “Меланж” ХХК-ийн зүгээс орон нутгийн иргэдийг нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох ажил 2024 онд төлөвлөгдөөгүй болно.

ЕС. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Монгол улсын “Соёлын өвийг хамгаалах тухай” хуулийн 6 дугаар бүлгийн 17.10 дугаар заалтын дагуу ШУА-ийн Палентеологийн Төвийн судлаач, эрдэмтэд төсөл хэрэгжиж байгаа нутаг дэвсгэрт хээрийн судалгаа хийсэн ба тус судалгаатай холбоотой дүгнэлтийг 2017.06.20 гаргасан ба “Хашаат цав” төслийн ашиглалт явуулж буй талбайд археологийн болон соёлын үнэт зүйл бүхий газар тэмдэглэгдээгүй байна. Уг дүгнэлтэнд тусгай зөвшөөрлийн талбайд тархсан геологийн чулуулаг хурдаснаас эртний түүхэн амьтдын үлдвэр илрээгүй болохыг тодорхойлсон.

Үйл ажиллагааны явцад археологи, палеонтологийн олдвор шинээр илэрвэл газар шорооны ажлыг түр зогсоож мэргэжлийн байгууллагад хандан судалгаа хийлгэх ба цаашид Монгол улсын “Соёлын өвийг хамгаалах тухай” хууль болон бусад холбогдох хууль тогтоомжыг мөрдөн ажиллана.

“Ашигт малтмалын тухай” хуулийн 41.1–дэх “Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь хайгуулын болон ашиглалтын үйл ажиллагааны явцад худаг, өвөлжөө, хувийн болон нийтийн зориулалттай орон байр бусад барилга байгууламж болон түүх, соёлын дурсгалт зүйлсэд гэм хор учруулсан бол хохирлыг нь өмчлөгч, эзэмшигчид бүрэн хэмжээгээр нөхөн төлөх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд тэдгээрийг шилжүүлэн байрлуулахтай холбогдсон зардлыг хариуцна” заалтыг мөн 2024 онд мөрдөж ажиллана.

АРАВ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын нутагт орших Хашаатын Цав нэртэй хүрэн нүүрсний орд нь химийн хортой бодис материал ашиглахгүй юм. Уурхайн 2024 оны аюулын үед хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг боловсруулан түүний дагуу яамар нэгэн аюул, осол эрсдлээс сэргийлэх арга хэмжээг тухайн үед хэрэгжүүлэн ажилласан байна. Уурхайн талбайд галын аюул гарч болзошгүй тул гүйцэтгэгч компани болгон гал унтраах багаж хэрэгслийн хангамж, тоног төхөөрөмжийн бэлэн байдлыг ханган ажилласан. Мөн ажилчдын хөдөлмөр хамгаалал аюулгүй ажиллагаатай холбоотой анхааруулах самбар тэмдэглэгээг үйлдвэрийн шаардлагатай хэсэгт байршуулсан.

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах, нөхөн сэргээх арга хэмжээ		Биелэлт
Аадар бороо, үер	Хажуугийн урсацаар хөрс эвдрэх, уруйн идэгдэлд өртөж магадгүй газруудад мөр жим гаргахгүй байх талаас анхаарч, жалганы ойролцоо хог хаягдлын цэг, ШТМ-ын агуулах бохир усны нүх зэрэг барилга байгууламжийг байрлуулахгүй байхад анхаарч хяналт тавьж ажиллана. идэгдэлд өртөж болзошгүй газруудад мөр жим гаргахгүй байх талаас анхаарч, жалганы ойролцоо хог хаягдлын цэг, шатах тослох материалын агуулах, бохир усны нүх зэрэг барилга байгууламж байрлуулахгүй байхад анхаарч хяналт тавьж ажиллана.	Хажуугийн урсацаар эвдрэх, борооны үерийн ус үүсч болзошгүй газрууд үерийн хамгаалалт хийх, үер усны эвдрэл гэмтлийг хамгаалах арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлсэн байна. үерийн ус үүсч болзошгүй газрууд үерийн Хамгаалалт хийх, үер усны эвдрэл гэмтлийг хамгаалах арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлсэн байна.
Аянга, цахилгаан	ШТС, үүрэн телефоны антенн зэрэг байгууламж, объектуудад байрлуулсан аянга зайлуулагчийн бүрэн бүтэн байдлыг шалгаж, бэлэн байдалд байлгах. -Цахилгаан цэнэгтэй орчноос аль болох зайдуу байх, цахилгаан цэнэгтэй тоног төхөөрөмжүүдийг унтраах, аянга цахилгаантай үед хэмжилт хийх болон цахилгаан цэнэг үүсгэх багаж төхөөрөмжтэй ажиллахаас зайлсхийх, аянга цахилгаантай үед утсан холбоо хэрэглэхгүй байх, шаардлагатай тохиолдолд цахилгаанаар ажилладаг бүх тоног төхөөрөмжийг унтраах	ШТС, үүрэн телефоны антенны зэрэг байгууламж, объектуудад байрлуулсан аянга зайлуулагчийн бүрэн бүтэн байдлыг шалгаж, бэлэн байдалд байлган ажилласан байна. Аянга цахилгаантай бороотой үед цэнэгтэй орчноос, цахилгаан цэнэгтэй тоног төхөөрөмжүүдийг унтраах аянга цахилгаантай үед хэмжилт хийхгүй байх, шаардлагатай тохиолдолд цахилгаан тоног төхөөрөмжүүдийг тогтмол хянан шалгах арга хэмжээнүүдийг авч ажилласан байна.

Хүчтэй салхи, шуурга	Хүчтэй салхины цаг агаарын шинэчилсэн мэдээллийг тогтмол сонсож уурхайн шуурхай хуралдаан дээр мэдээлж, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авч байх. Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг түр Хугацаагаар хязгаарлах, гал унтраах хэрэгслийг байнгийн бэлэн байлгах, Хүмүүсийн ажлын болон амрах байрны, тоног төхөөрөмжөөс дэл сул унжсан утас эх биетэйгээ муу бэхлэгдсэн хаалт, саравчны шил, модон болон металл хэсгүүдийг байнга анхаарч дор бүр нь бэхэлж байх -Өндөр хүчдэл,цахилгааны шугаман дор барилга байгууламж бариулахгүй байх	Хүчтэй салхи, шуурга цаг агаарын ноцтой мэдээллийг тогтмол уурхайн гүйцэтгэгч Компаниудад шуурхай мэдээлж, Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлсэн байна. Тухайн цаг агаарын ноцтой үзэгдэл, салхи шуурга ихтэй нөхцөл байдал үүссэн үед уурхайн үйл ажиллагааг түр хугацаагаар зогсоох арга хэмжээг 5 сард 2 удаа авч ажилласан байна. Ажлын болон амрах байрны тоног төхөөрөмжийн цахилгаан гэмтэл засварыг тухай бүрд хянаж, үзлэг шалгалт тогтмол зохион байгуулж ажилладаг.
Үйлдвэрлэлийн болзошгүй аюул, осол	Ажилд хэрэглэгдэх уул тээврийн машин механизмын найдвартай ажиллагаа хангагдсан, тэдгээрийн сигнал, тоормос, хөдлөх эд ангиудын хаалт, гал унтраах хэрэгслүүд, гэрэлтүүлэг зэрэг бүрэн бүтэн байдлыг байнга шалгаж байх. -Уул тээврийн машин механизмуудын тосолгоо, арчилгааны материалуудыг битүү төмөр саванд хадгална. -Тээврийн болон цахилгаан, механик тоног төхөөрөмжүүдийг засварлах ажлыг баталсан график, засвар үйлчилгээ хийх журмын шаардлагын дагуу хийж гүйцэтгэнэ, зааварчилгаа өгч, гарын үсэг зуруулж байна. -Ашиглалт, засварын ажлын явцад ачаа тээш өргөх, буулгах талаар ажилчидад тусгай сургалтад хийж, энэ ажлын үед дохиочин, оосорлогч ажиллуулна.	Гүйцэтгэгч компаниудын үйл ажиллагаа болон уул тээврийн машин механизмын найдвартай ажиллагаа хангагдсан талаар техникийн үзлэг шалгалт хийх ажлуудыг захиалагч болон гүйцэтгэгч компаниудын ХАБЭА нар тогтмол үзлэг шалгалт хийж ажиллаж байна Ашиглалт, засварын ажлын явцад ачаа тээш өргөх, буулгах талаар ажилчидад тусгай сургалтад хийж, энэ ажлын үед дохиочин, оосорлогч ажиллуулна.
Эрүүл мэндийг хамгаалах талаар	Ажилтнуудын эрүүл мэндийн урьдчилсан Болон хугацаат үзлэгт хамруулах. -Ажилтнуудын элбэг тохиолдож буй Өвчлөлийг тодорхойлох, улирал, цаг Хугацаагаар судалгаа хийх -Ажилтнуудын эрүүл мэндийн талаар мэдээллийн санг бий болгох	Захиалагч “Меланж” ХХК болон гүйцэтгэгч компаниуд ажилтнуудын эрүүл мэндийн урьдчилсан болон хугацаат үзлэгт хамруулах ажлыг гэрээт Холбогдох газруудад хамруулахаар төлөвлөж байна.Уурхайн туслан гүйцэтгэгч болон “Меланж” ХХК-ний ажилтан бүрийн мэдээллийн сан бий болгон хадгалж байна.

➤ **Хүчтэй салхины цаг агаарын шинэчилсэн мэдээллийг тогтмол сонсож уурхайн шуурхай хуралдаан дээр мэдээлж, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авч байх**

Цаг агаарын аюултай нөхцөл байдлаас шалтгаалан их хэмжээний үргэлжилсэн бороо хүчтэй салхи, шуурга, цасан болон шороон шуургатай үед ажлыг түр зогсоох арга хэмжээ авч ажиллаж байсан. Үүнд:

А. Үргэлжилсэн усархаг борооны улмаас уурхайн зам талбай усанд автаж тээвэр явах боломжгүй болсон тохиолдолд яма арга хэмжээ авах талаар нийт ажилчидад мэдээлэл өгч ажилласан.

Зураг 31. Бороо цас болон гал түймрийн аюултай үед авах арга хэмжээг ажилчидад танилцуулж байгаа байдал

В. Тал хээрийн түймэр гарахаас урьдчилан сэргийлэх, галын аюулгүй байдлыг хангах, гал унтраах багаж хэрэгслийн бэлэн байдлыг хангаж нийт ажилчидад сэрэмжлүүлгийг танилцуулах ажлыг зохион байгуулласан.

Гамшгаас хамгаалах хүч хэрэгсэлийн бэлэн байдал

№	Мэргэжлийн ангийн нэр	Томилгоожсон хүний тоо	Автомашинны марк, улсын дугаар	Үүрэг гүйцэтгэх техник, багаж хэрэгслийн нэр, төрөл, тоо	Нэг бүрийн хамгаалх хэрэгсэл	
					Амьсгал хамгаалах хэрэгсэл	Арьс хамгаалах хэрэгсэл
1	Аврах бүлэг	10	6189 УАМ	Гал унтраах багаж	20	5
2	Цахилгааны аваар техникийн бүлэг	5	6017 УБМ	Гал унтраах багаж	10	5
3	Хэв журам сахиулах бүлэг	5	3215УНХ	Хүрз, цохих багаж	10	5

Мэргэжлийн ангийн аврах багаж хэрэгсэл, техник, хэрэгслийн бэлэн байдал

№	Аврах багаж хэрэгсэл, техникийн нэр	Тоо	Хамгаалах хэрэгсэл	Тоо	Тээврийн хэрэгсэл	Тоо
1	Хүрз	25	ОП цув	10	Ачааны	5
2	Сүх	5	Галын костюм /брезентэн хувцас/	5	Суудлын	15
3	Лоом	10	Хорт утааны баг	10	Автобус	2
4	Дэгээ	5	Хошуувч	25	Ковш	3
5	Цохих багаж	10	Галын хор	50	Бульдозер	1
6	Хөрөө	3	Галын хөнжил	5	Экскаватор	3
7	Хувин	10	Үлээгч	10	Автогрейдер	1

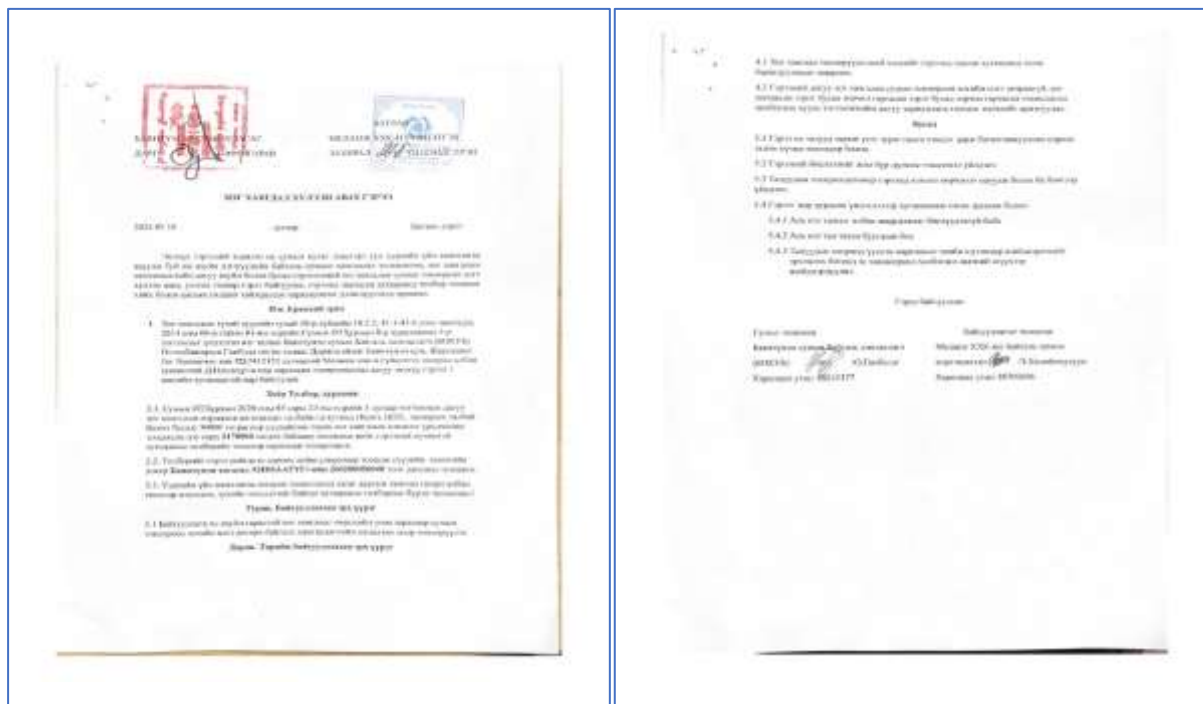

Зураг 32. Тал хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх багаж хэрэгслийн бэлэн байдлыг шалгаж, Галын зогон татаж байгаа нь

АРВАН НЭГ. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

➤ Хог хаягдлын гэрээг орон нутагтай байгуулж, гүйцэтгэгч компаниудаас төлбөрийг гэрээ байгуулж түүний дагуу төлбөр төлөх

Баянтүмэн сумын ЗДТГазартай уурхайн ахуйн хог хаягдлыг нийлүүлэх гэрээг 2024.05.10-нд байгуулсан. Хог хаягдлын гэрээний хэрэгжилтийг ханган төслийн талбайгаас ахуйн хог хаягдлыг сард нэг удаа ачуулж Баянтүмэн сумын нэгдсэн хогийн цэгт тогтсон маршрутын дагуу нийлүүлдэг. Гүйцэтгэгч компаниудын ахуйн хог хаягдлыг цэг, хог хаягдлын ангилан ялгах ажиллагаанд “Меланж” ХХК-ийн Хог хаягдлын журмын дагуу зохицуулж, хяналт хийж журмын хэрэгжилтийг ханган ажилладаг. Уурхайн ахуйн хог хаягдлыг хаях зориулалтын цэгт тусгайлан хуримтлуулж, Баянтүмэн сумын төвийн нэгдсэн хогийн цэгт тээвэрлэлт хийж зайлуулдаг болно. Гэрээний дагуу Баянтүмэн суманд сард 2,178,900 төгрөгийг төвлүүлж байна. 2024 онд засвар үйлчилгээний талбайгаас 50тн хог ачуулсан бна.

Зураг 33 2024 оны Баянтүмэн сумтай хийсэн хог хаягдлын гэрээ

Зураг 34 Хог ачилт хийж байгаа байдал.

➤ Төслийн талбайд ахуйн дахин боловсруулах хаяглуудыг дахивар хаягдлыг ангилан ялгах замаар уурхайд хуримтлуулж хадгалж байна.

Зураг 35. Уурхайн кемпийн ахуйн хог хаягдлын цэг болон засвар үйлчилгээний хог хаягдлын талбай

- **Хог хаягдлын цэгүүдэд кемп катеринг үйлчилгээ үйлчилгээ үзүүлж буй компани ариутгал, халдваргүйжүүлэлт тогтмол хийж гүйцэтгэдэг.**

Зураг 36 Кемп орчмын гадна нойл цэвэрлэх байгууламж орчмын ариутгал халдваргүйжүүлэлт

- **Орчны хог хаягдалд тогтмол хяналт тавьж, сар тутам орчны цэвэрлэгээг хийх**

Зураг 37 орчны цэвэрлэгээ хийж байгаа байдал

- **Гэрээт компаниудын ажилтануудад орчны бохирдлоос сэргийлэх хог хаягдлын менежментээр талаар сургалт зохион байгуулж, мэдээлэл олгох**

Гүйцэтгэгч компаниуд тухайн компаний нийт ажилчидад, шинэ ажилтанд заавал хог хаягдлын талаар мэдлэг, мэдээлэл олгох сургалтуудыг тогтмол зохион байгуулдаг. “Меланж” ХХК нь кемп кетрингийн үйлчилгээний компаний ажилчдад тогтмол сургалт хийж байна.

Зураг 38. Уурхайн ажилчдад хог хаягдлын мэдлэг, мэдээлэл олгох сургалт хийж буй байдал

- **Засварын газраас гарах ашигласан тос, нефть бүтээгдэхүүнийг цуглуулан, хадгалах, дахин ашиглан гэрээт компанид гэрээний дагуу нийлүүлэх**

Уурхайн туслан гүйцэтгэгч компани уурхайн засвар үйлчилгээний талбайгаас гарах

аюултай хаягдлыг ангилан ялгаж, аюултай хаягдал цуглуулах, устгах үйлчилгээ үзүүлэх эрх бүхий ААН-тэй аюултай хаягдал шилжүүлэх гэрээ байгуулж ажиллаж байна. Засвар үйлчилгээний явцад гарсан ахуйн хаягдлыг бүртгэж, Байгаль орчны мэргэжилтэн тогтмол хянаж ажилладаг.

Зураг 39. Уурхайн засвар үйлчилгээний талбайн аюултай хаягдлуудыг ангилсан байдал

➤ Төмрийн хогийг цуглуулж хоёрдогч түүхий эд авдаг газар шилжүүлэх

Уурхайн засвар үйлчилгээнээс гарах төмрийн хаягдлыг тухайн талбайд хуримтлуулж цуглуулж уурхайгаас Дорнод аймгын хоёрдогч түүхий эд цуглуулдаг газарлуу ачуулдаг. Уурхайгаас гарах аюултай хог хаягдлыг “Түмэн эгшиг” ХХК тай гэрээ байгуулсаны дагуу УБ хот руу 13ш дугуй ачуулсан ба үлдэгдэл дугуйг дахин ачуулна. Мөн ашигласан тос тосолгооны материалын хаягдал 1250л цуглуусаныг гэрээний дагуу нийлүүлэхээр төлөвлөн ажиллаж байна. Бусад хог хаягдлыг ШТМ болон хаягдал дугуйтай хамт Түмэн эгшиг ХХК-д хүргүүлж ажиллана.

Зураг 40. Уурхайн засвар үйлчилгээний талбайн хуримтлагдсан дугуйны хаягдлуудыг УБ хотруу ачуулж байгаа байдал.

➤ Аюултай хаягдал үүсгэгчийн тайланг БОАЖГ-т хүргүүлэх

Аюултай хаягдлын тайланг шаардлагатай бүртгэлийн дагуу гарган, аймгийн БОАЖГазарт хүргүүлэн ажилладаг болно.

"Хашаатын цав" хүрэн нүүрсний ил уурхайн хуримтлагдсан аюултай хаягдлын мэдээлэл																
Бүлг ийн код	Хог хаягдлын бүлэг	Дэд бүлг ийн код	Хог хаягдлын дэд бүлэг	Хог хаягдлын төрлийн код	Хог хаягдлын төрөл	02 сар	3 сар	4 сар	5 сар	6 сар	7 сар	8 сар	9 сар	10 сар	11 сар	Нийт
13	Хаягдал тос ба шингэн түлш /хүнсний тос, Д ба Л бүлгийн тос хамаарахгүй/	1301	Хөдөлгүүр , хурдны хайрцагны болон тосолгоон ы тосны хаягдал	130201*л	Хөдөлгүүр, хурдны хайрцагны болон тосолгооны бусад тос	0	0	0	150	180	160	110	280	240	130	1250
14	Органик уусгагч, хөргүүрийн шингэн болон хөөс/ аэрозолийн хаягдал (Ё, Ж ангиллын хаягдал хамаарахгүй)	1501	Шингээгч, бохир алчуур материал, филтрийн материал, тусгайлан заагдаагү й	150101* кг	Хортой бодисоор бохирдсон шингээгч, бохир алчуур, филтрийн материал	0	0	0	15	20	20	20	21	25	23	121
		1601	хамгаалалтын хувцас	160104* ш	Тосны шүүр	0	0	0	12	15	20	15	30	25	17	118
		1606	Батерей, аккумулятор	160601* ш	Хартугалгатай аккумулятор, батерей	0	0	0	0	0	0	0	2	0		2
17	Барилгын болон бусад хаягдал	1801	Эмнэлгийн халдвартай хаягдал	180103* кг	Цуглуулах, устахад тустай хаягдал	0	0	0	0	0	0	0	0	0		0

АРВАН ХОЁР. УДИРДЛАГА, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Уурхайн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх бүхэл сөрөг нөлөөллийн хамгийн бага байлгахад тооцож байгаль орчны удирдлагын зохион байгуулалтын төлөвлөгөөтэй ажиллана.

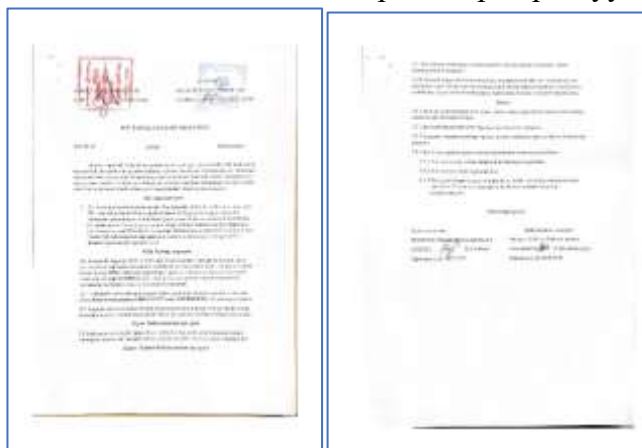
- **Уурхайн үйл ажиллагаа явуулахад шаардагдах төлөвлөгөө, гэрээ, холбогдох бичиг баримтыг бүрдүүлэн ажиллана**

Уурхайн 2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг 2023.04.04нд БОАЖЯамаар баталгаажуулж авч шаардлагтай аймгийн БОАЖГазар, Баянтүмэн сумын засаг даргын тамгын газар, Хэрлэн голын сав газарт хүргүүлж ажилласан.

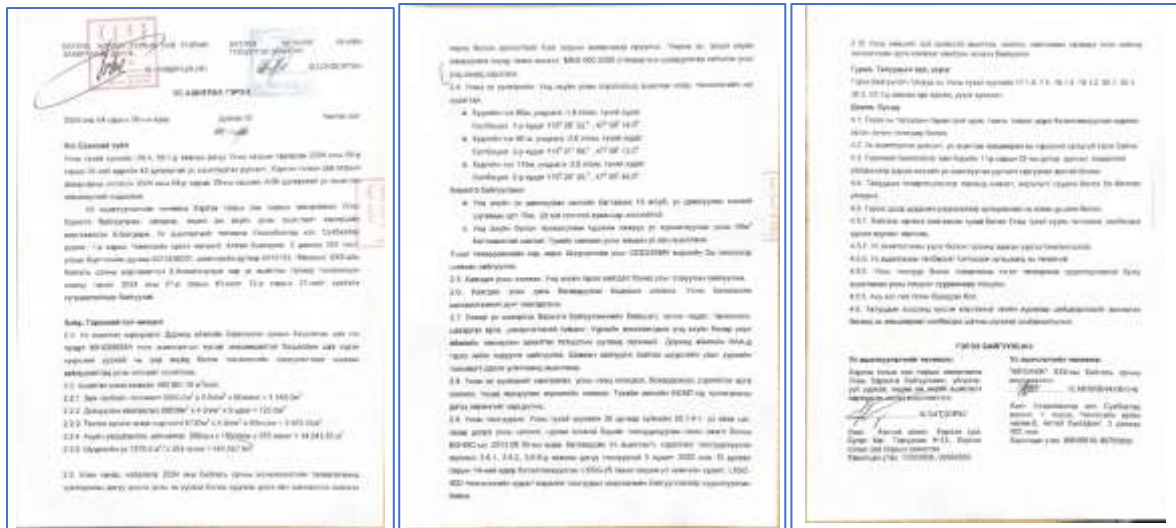
- **Хог хаягдлын тухай хуулиар хүлээсэн үүргээ биелүүлэх, хог хаягдлыг аль болох дахин ашиглах, дахин боловсруулах, тээвэрлэх /Ахуйн хог хаягдлыг тээвэрлэх, устгах гэрээ байгуулах**

Хог хаягдлын тухай хуулиар хүлээсэн үүргээ биелүүлэн Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын засаг даргатай Хог хаягдал хүлээн авах гэрээ байгуулж, гэрээний дагуу сар бүр тээвэрлэн нийлүүлэх болон хог хаягдлын төлбөрийг сар барагдуулан ажиллаж байна

➤ **Уурхайн 2024 оны Ус ашиглуулах дүгнэлт гаргуулах, Хэрлэн голын сав газартай ус ашиглах зөвшөөрөл авах, гэрээ байгуулах**

Уурхайн 2024 оны Ус ашиглуулах дүгнэлтийг 2023.04.26нд авч, Хэрлэн голын сав газраас Ус ашиглуулах зөвшөөрөл, ус ашиглах гэрээг 2024.04.26нд байгуулж хамтран ажиллаж байна.

➤ **Уурхайн хаягдал бохир усны дүгнэлтийг авч гэрээг байгуулах**

Уурхайн 2024 оны хаягдал усны дүгнэлтийг Усны газраас 2024 оны 05 сард авч Хэрлэн голын сав газрын захиргаатай 2024 оны 5 сарын 9-ны өдөр гэрээ байгуулж ажилласан.

➤ **Байгаль орчны төлөвлөгөөний дагуу хийгдэж буй ажил, талаар ажлын бүтэн, хагас жилийн тайланг төрийн байгууллагуудад илгээх**

Байгаль орчны төлөвлөгөөний дагуу хийгдэж буй ажлын тайлангуудыг тухайн байгууллагуудад тухайн үед хүргүүлэн хамтран ажиллаж байна.

АРВАН ГУРАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ОРОЛЦОГЧ ТАЛУУДАД ТАЙЛАГНАХ АЖЛЫН БИЕЛЭЛТ

Төсөл хэрэгжүүлэгч жил бүр БОМТ-ний хэрэгжилтийн талаар аймгийн болон байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад тайлан хүргүүлэх мөн төсөл хэрэгжиж буй нутаг дэвсгэрийн Баянтүмэн сумын иргэдийн хурлын төлөөлөгч нарыг уурхайд нээлттэй урьж үйл ажиллагааны тайлан болон БОМТ-ний хэрэгжилтийн талаар тайлан танилцуулах арга хэмжээг нээлттэй зохион байгуулж ажилласан.

1.2024 оны БОМТ-г баталгаажуулах, батлагдсан 2024 оны төлөвлөгөө холбогдох газруудад хүргүүлэх

Уурхайн 2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг БОАЖЯамаар 2024.04.04-нд баталгаажуулж авч тухайн батлагдсан төлөвлөгөөг аймгийн БОАЖГазар, Баянтүмэн сумын ЗДТГазар, Хэрлэн голын сав газарт бичгийн хамт хүргүүлж ажилласан.

2.2024 оны БОМТ-ний хэрэгжилтийн тайлан, мэдээнүүд

Хашаатын цав уурхайн 2024 оны хүрээнд хэрэгжүүлсэн мэдээ, тайланг холбогдох газруудад хүргүүлэн ажилладаг болно. Байгаль орчинтой холбоотой төрийн хяналт

шалгалт тухайд бүрд нь ажиллаж зөвлөмж шаардлагатай арга хэмжээнүүдийг авч ажилласан байна

АРВАН ДӨРӨВ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН БИЕЛЭЛТ

Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын нутагт МУ-020936 тус тусгай зөвршөөрөл бүхий хүрэн нүүрсний ил уурхайн ашиглалт, олборлолтыг 2021 оны 12 сараас эхлэн явуулж байна. 2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг сар бүр, улирал тутам мөн мэргэжлийн байгууллагын хөндлөнгийн хяналтыг жилд 2 удаа хэрэгжүүлэн зохион байгуулахаар журамд тусгагдсны дагуу тухайн хяналтыг 6 сард, 10 сард гүйцэтгэсэн байна.

6 сарын орчны хяналт шинжилгээний ажлыг 2024.06.10 нд “Хашаатын цав”-ын хүрэн нүүрсний уурхайн хяналтын цэгүүдэд Дорнод аймгийн Цаг уур орчин шинжилгээний газрын мэргэжилтэн ирж агаар чанар болон унд ахуй болон шүүрэл, бохир уснаас шинжилгээний дээжийг авсан. 06-10 дугаар сарын хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн хүрээнд Агаарын чанарын хяналт шинжилгээ, гүний худгийн болон шүүрлийн усны хяналт-шинжилгээ, хөрсний хяналт шинжилгээ, ундны ахуйн усны чанарын хяналт хүрээнд хийгдсэн болно.

Хяналт-шинжилгээний дээж, сорьцыг МУ-ын итгэмжлэгдсэн лабораториудад батлагдсан аргазүй, стандартын дагуу шинжлүүлсэн. Ус болон агаарын чанарын шинжилгээг Цаг уур орчин шинжилгээний лабораторид, Хөрсний хүнд металлын шинжилгээг “Хан лаб” хөрсний итгэмжлэгдсэн лабораторид, Хөрсний Цацраг идэвхт байдлын шинжилгээг Цөмийн физикийн судалгааний төвийн лабораторид тус тус шинжилгээ хийгдсэн болно.

Хүснэгт 21. “Хашаат цав”-ын хүрэн нүүрсний ил уурхайн агаарын чанарын хяналтын цэгүүд

Гүйцэтгэгч компани	Шинжилгээ явуулах төрөл, арга хэлбэр	Хяналтын цэгүүд	Арга, аргачлал	Хугацаа	Мэргэжлийн байгууллага
“Хашаатын цав” уурхай	Агаарын чанар (нийт Тоосжилт, NO ₂ , SO)	- Уулын карьер - Засварын талбай - Тээврийн зам - Гадаад овоолго - Шимт хөрс - Кемп	Автомат багаж DUST TRAC K-8520	2024.06.10	Цаг уур орчин шинжилгээний лаборатори
“108 ойл” ХХК	Агаарын чанар (нийт Тоосжилт, NO ₂ , SO)	ШТС	Автомат багаж DUST TRAC K-8520	2024.06.10	Цаг уур орчин шинжилгээний лаборатори

➤ АГААРЫН ЧАНАРЫН ХЯНАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭ

Агаарын чанарын хэмжилт хийхийн ач холбогдол нь уурхайн тоосжилтыг бууруулах арга хэмжээг тухай бүрт төлөвлөж, хэрэгжүүлэх шаардлагатай арга хэмжээг авч ажиллахад оршдог. Үүний тулд үйл ажиллагаа явагдаж буй хугацаанд тасралтгүй мониторинг хийж, суурь мэдээг цуглуулах шаардлагатай. Тус тайланд уурхайн үйл ажиллагаанаас гаралтай агаарын тоосжилтын түвшинг тогтоох зорилготой агаарын дотоодын хяналтын үйл ажиллагаа, үр дүнгийн талаар тусгасан.

Хэмжилтийн арга зүй:

Агаарын чанарын хяналтанд агаар дахь тоосонцорын ширхэглэгт хэсгийг тоолох зарчимд суурилсан өндөр нарийвчлалтай шууд хэмжилтийн төхөөрөмж ашиглан гүйцэтгэж байна. Хашаатын цав уурхайн ширхэглэгт тоосонцорыг хэмжиж үр дүнг Монгол улсын стандарт (MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага; MNS 5885:2008 Агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэм хэмжээ. Техникийн ерөнхий шаардлага)-тай харьцуулан дүгнэж байна.

Уурхайн орчны хяналтын цэгүүдэд агаарын тоосжилтыг /20 минутын турш/АНУ-д үйлдвэрлэгдсэн DUSTTRACK-8520 багажаар 20 минутын хугацаатайгаар PM₁₀, PM_{2.5} тоосонцорыг, хүхэрлэг хий /SO₂/, азотын давхар исэл /NO₂/-ийн дээжийг Япон улсад үйлдвэрлэгдсэн агаараас дээж авахад зориулагдсан автомат дампын багажаар 20 минутийн сорьц авч нойтон химийн аргаар мэргэжлийн лабораторид тодорхойлуулсан. Мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэсэн агаарын тоосонцрын pm-2.5, pm-10.0, нийт тоосонцорын хэмжээг дараах хүснэгт харуулав.

Агаарын нийт тоосонцор хэмжих DUST TRAK DRX 8530

Агаар дахь хүхэрлэг хий /SO₂/, азотын давхар исэл /NO₂/-ийг тодорхойлогч багаж

Хүснэгт 22. Агаар дахь тоосны хэмжилт хийсэн цэгүүдийн байршлын мэдээлэл

№	Мониторингийн цэгүүд	Байршил	Байршлын координат		
			UTM 50T		ДТД
1.	AirMoNP-01	Ил уурхай дотор	E5309039.83	N384683.104	745.56 м
2.	AirMoNP-02	Засварын талбай	E5309039.833	N384683.104	745.56 м
3.	AirMoNP-03	Овоолго / Отволь/			
4.	AirMoNP-04	Овоолго	E5309733.587	N385501.787	769.81 м
5.	AirMoNP-05	Тээврийн зам	E5309049.046	N386003.951	749.23 м
6.	AirMoNP-06	Кемп	E5314021.931	N386092.837	706.05м
7.	AirMoNP-07	Дотоод тээврийн зам	E5308668.613	N385999.879	744.32 м

“Хашаатын цав” хүрэн нүүрсний ил уурхайн агаарын чанарын хяналтын цэгүүд

Ил уурхай дотор
Нүүрсний сток талбай

Хөрсний отвал

Нүүрсний сток талбай

Кемп орчим

Зураг 39. Хашаат цав уурхайн агаарын тоосжилт хэмжих буй байдал

➤ **УУРХАЙН УСНЫ ХЯНАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭ**

➤ **Уурхайн унд ахуйн усны шинжилгээ, хяналт**

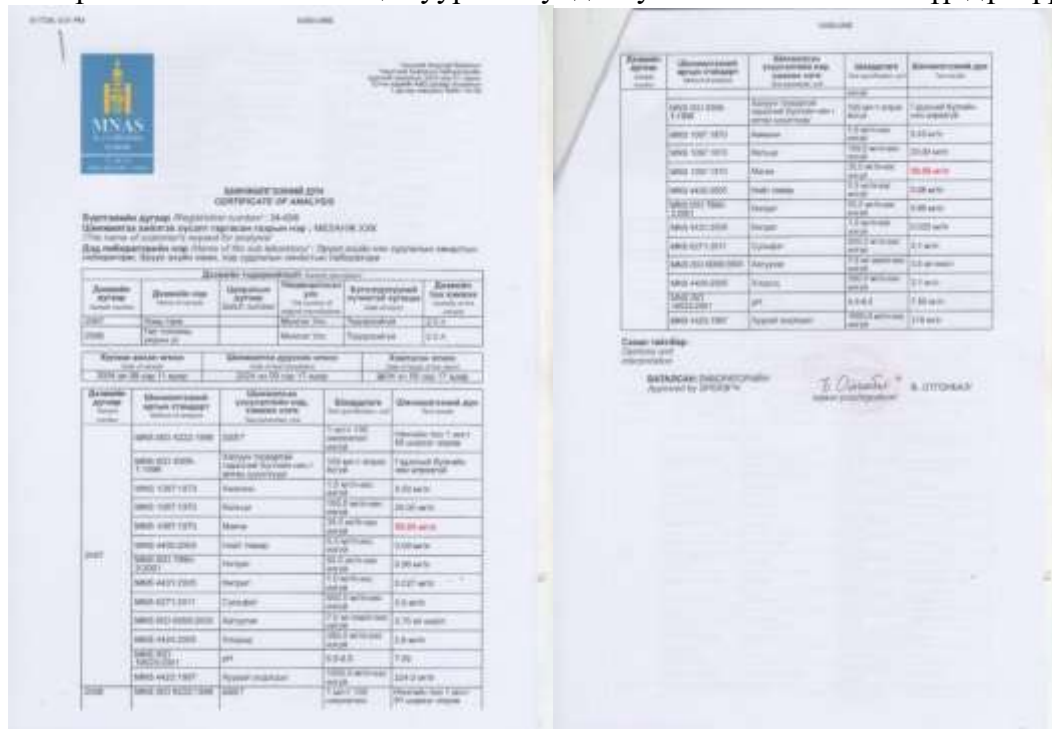
Хашаатын цав уурхайн ажилчдын ундны усыг кемпийн талбайд гаргасан гүний худгаас хангадаг. Ундны усны гүний худгийн ундарга 2.0 л/сек, худгийн өрөмдлөгийн гүн 60 метр, уст давхарга нь 38 метр байна. Тус худагт унд ахуйн худагт LXSGR-32 маркын 10м³/цаг хэмжих хягзаартай, 32 мм голчтой №201301872 дугартай тоолуурыг 1- р лац №014, 2-р лац дугаар MGL343064 дугаартай битүүмжилсэн 00001 заалттай 2023 оны 05 сарын 10-нд тоолуур тавьсан байсан.

Зураг 40. Ундны усыг хангаж буй гүний худгийн эх үүсвэрт тоолууржуулсан байдал

Зураг 41. Ундны ус хангаж буй усны эх үүсвэрүүдээс шинжилгээнд зориулаж усны дээж авсан байдал
Хүснэгт 26. Хашаатын цав уурхайн ундны усны шинжилгээний үр дүнгүүд

Дүнгийн дугаар	Шинжилгээний үр дүн	Шинжилгээний үр дүн	Шинжилгээний үр дүн	Шинжилгээний үр дүн
0001	0.001	0.001	0.001	0.001
0002	0.001	0.001	0.001	0.001
0003	0.001	0.001	0.001	0.001
0004	0.001	0.001	0.001	0.001
0005	0.001	0.001	0.001	0.001
0006	0.001	0.001	0.001	0.001
0007	0.001	0.001	0.001	0.001
0008	0.001	0.001	0.001	0.001
0009	0.001	0.001	0.001	0.001
0010	0.001	0.001	0.001	0.001
0011	0.001	0.001	0.001	0.001
0012	0.001	0.001	0.001	0.001
0013	0.001	0.001	0.001	0.001
0014	0.001	0.001	0.001	0.001
0015	0.001	0.001	0.001	0.001
0016	0.001	0.001	0.001	0.001
0017	0.001	0.001	0.001	0.001
0018	0.001	0.001	0.001	0.001
0019	0.001	0.001	0.001	0.001
0020	0.001	0.001	0.001	0.001
0021	0.001	0.001	0.001	0.001
0022	0.001	0.001	0.001	0.001
0023	0.001	0.001	0.001	0.001
0024	0.001	0.001	0.001	0.001
0025	0.001	0.001	0.001	0.001
0026	0.001	0.001	0.001	0.001
0027	0.001	0.001	0.001	0.001
0028	0.001	0.001	0.001	0.001
0029	0.001	0.001	0.001	0.001
0030	0.001	0.001	0.001	0.001
0031	0.001	0.001	0.001	0.001
0032	0.001	0.001	0.001	0.001
0033	0.001	0.001	0.001	0.001
0034	0.001	0.001	0.001	0.001
0035	0.001	0.001	0.001	0.001
0036	0.001	0.001	0.001	0.001
0037	0.001	0.001	0.001	0.001
0038	0.001	0.001	0.001	0.001
0039	0.001	0.001	0.001	0.001
0040	0.001	0.001	0.001	0.001
0041	0.001	0.001	0.001	0.001
0042	0.001	0.001	0.001	0.001
0043	0.001	0.001	0.001	0.001
0044	0.001	0.001	0.001	0.001
0045	0.001	0.001	0.001	0.001
0046	0.001	0.001	0.001	0.001
0047	0.001	0.001	0.001	0.001
0048	0.001	0.001	0.001	0.001
0049	0.001	0.001	0.001	0.001
0050	0.001	0.001	0.001	0.001
0051	0.001	0.001	0.001	0.001
0052	0.001	0.001	0.001	0.001
0053	0.001	0.001	0.001	0.001
0054	0.001	0.001	0.001	0.001
0055	0.001	0.001	0.001	0.001
0056	0.001	0.001	0.001	0.001
0057	0.001	0.001	0.001	0.001
0058	0.001	0.001	0.001	0.001
0059	0.001	0.001	0.001	0.001
0060	0.001	0.001	0.001	0.001
0061	0.001	0.001	0.001	0.001
0062	0.001	0.001	0.001	0.001
0063	0.001	0.001	0.001	0.001
0064	0.001	0.001	0.001	0.001
0065	0.001	0.001	0.001	0.001
0066	0.001	0.001	0.001	0.001
0067	0.001	0.001	0.001	0.001
0068	0.001	0.001	0.001	0.001
0069	0.001	0.001	0.001	0.001
0070	0.001	0.001	0.001	0.001
0071	0.001	0.001	0.001	0.001
0072	0.001	0.001	0.001	0.001
0073	0.001	0.001	0.001	0.001
0074	0.001	0.001	0.001	0.001
0075	0.001	0.001	0.001	0.001
0076	0.001	0.001	0.001	0.001
0077	0.001	0.001	0.001	0.001
0078	0.001	0.001	0.001	0.001
0079	0.001	0.001	0.001	0.001
0080	0.001	0.001	0.001	0.001
0081	0.001	0.001	0.001	0.001
0082	0.001	0.001	0.001	0.001
0083	0.001	0.001	0.001	0.001
0084	0.001	0.001	0.001	0.001
0085	0.001	0.001	0.001	0.001
0086	0.001	0.001	0.001	0.001
0087	0.001	0.001	0.001	0.001
0088	0.001	0.001	0.001	0.001
0089	0.001	0.001	0.001	0.001
0090	0.001	0.001	0.001	0.001
0091	0.001	0.001	0.001	0.001
0092	0.001	0.001	0.001	0.001
0093	0.001	0.001	0.001	0.001
0094	0.001	0.001	0.001	0.001
0095	0.001	0.001	0.001	0.001
0096	0.001	0.001	0.001	0.001
0097	0.001	0.001	0.001	0.001
0098	0.001	0.001	0.001	0.001
0099	0.001	0.001	0.001	0.001
0100	0.001	0.001	0.001	0.001

Усны шинжилгээний химийн үзүүлэлтээр магнийн агууламж харьцсангүй өндөр бусад үзүүлэлтүүд стандартын зөвшөөрөгдөх түвшинд байна. Ундны усны эх үүсвэрийн худгаас кемп хүрэх шат дамжлагатай бүх эх үүсвэрүүдийн усны шинжилгээний үр дүнгээр MNS 0900:2018 Ундны ус, эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ стандартын шаардлага хангаж байна.

➤ Уурхайн технологийн усны шинжилгээ, хяналт

Хашаатын цав уурхайн зам талбайн тоосжилтыг шүүрлийн ус цуглуулах дундын зумпнээс авч ашиглаж байгаа.

➤ ХӨРСНИЙ БОХИРДЛЫН ХЯНАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭ

Уурхайн үйл ажиллагааны явцад хөрсний бохирдол үүсч болзошгүй байгаль орчны сөрөг нөлөөллүүдийн нэг болно. Уурхайн хөрсний хяналт шинжилгээний тогтсон цэгүүдэд хөрсний хүнд металлын шинжилгээг жилд тогтсон хугацаанд хийлгэж байна. Хашаатын цав уурхайн 6 цэгт хөрсний хүнд металлын бохирдол байгаа эсэхэд болон Цацраг идэвхт бодисоор бохирдсон эсэхд хяналт шинжилгээ хийлгэх ажлыг Улаанбаатар хотын хөрсний шинжилгээний “Ханлаб” болон “Цөмийн физик судалгааны төв”-ийн итгэмжлэгдсэн лаборатороор шинжилгээ хийлгэсэн.

Зураг 44. Уурхайн талбайнуудаас хөрсний дээж авч буй байдал

Зураг 45 Хөрсний дээжийн шинжилгээний хариу

✓ УУРХАЙН ШИМТ ХӨРСНИЙ ШИНЖ ЧАНАР

Шимт хөрсийг уурхайн хүрээнээс 1.6 км-ийн зайд баруун хойд хэсэгт шимт хөрсний овоолго руу тээвэрлэнэ. Шимт хөрсний овоолгын 4.7-7.4 метрийн өндөртэй 25⁰- 30⁰ налуутайгаар үерийн ус болон салхины нөлөө бага байх газар байгуулсан. Шимт хөрсийг уурхай, овоолгын суурийн талбайгаас 0.2 метрийн зузаантай хуулагдсан. Нийт 2022 онд 972, 042м³, 2023 оны 11 сарын байдлаар 22,722 м³ 2024 оны 10 сарын байдлаар 22 722 м³ шимт 25.455 га талбайд шимт хөрсний овоолго байгуулан хадгалж байгаа болно.

Зураг 46 Шимт хөрсний талбай

➤ ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ АЖЛЫН ҮР ДҮН

Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын нутагт орших МУ-020936 тоот тусгай зөвшөөрөл бүхий “Хашаатын цав” хүрэн нүүрсний ордын 2024 оны байгаль орчны хяналт шинжилгээний ажлыг 2024 оны 06-р сарын 10 өдөр болон 2024 оны 10 сарын 15ны өдрүүдэд Дорнод аймгийн Цаг уур орчин шинжилгээний газрын мэргэжилтэн хийж гүйцэтгэсэн.

06 дүгээр сарын хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн хүрээнд агаарын чанарын хяналт шинжилгээ, гүний усны хяналт-шинжилгээгээр ундны ахуйн усны чанар хяналт шинжилгээний ажлууд болон уурхайн хүрээнд хийгдсэн.

Уурхайн усны шинжилгээгээр ажилчдын унд ахуйн ус, технологийн уснаас дээж авч шинжилгээ хийгдсэн ба шинжилгээний үр дүнгүүд МУ-д мөрдөгдөж буй ундны стандартын хэмжээнд байна. “Тан Алтан Наран” ХХК -ний ундны худаг магни агууламж стандартаас өндөр гарсан байна. Унд ахуйн усны бусад үзүүлэлт ундны усны чанарын стандартаас давсан тохиолдол ажиглагдаагүй байна.

Тус уурхайн нийт 8-н ширхэг хөрсний дээжид ямар нэгэн хүнд металл стандарт давсан төвшингөөс хэтэрсэн үзүүлэлт байхгүй. Уурхайн шатахуун түгээх станц, засварын газар, талбайнуудын хөрсний хүнд металлын агууламж стандартын хүлцэх агууламжаас давсан үзүүлэлт илрээгүй байна.

Уурхайн 8 хяналтын цэгүүдийн агаарын тоосжилтын хэмжилтийн үр дүнгээр өмнөх саруудын үр дүнтэй харьцуулахад хэвийн “Агаарын чанарын стандарт /MNS4585:2016/”-ын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээнээс бага үзүүлэлттэй гарсан байгаа нь зам талбайн тоосжилтыг бууруулах усалгааны ажлыг тогтмол хийдэг болохыг харуулж байгаа юм. Нийт тоосонцрын агууламж уурхайн карьер, тээврийн зам зэрэгт харьцангуй бусад хяналтын цэгүүдээс өндөр агууламжтай байгаа нь байнгын хөдөлгөөн, олборлолтын үйл ажиллагаа тогтмол явагдаж байгаатай холбоотой байна гэсэн дүгнэлтэд хүрсэн.

➤ ДҮГНЭЛТ

Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын нутагт MV-020936 тусгай зөвшөөрөл бүхий хүрэн нүүрсний ил уурхайн ашиглалт, олборлолтыг 2021 оны 12 сараас эхлэн уурхайн олборлолт, хөрс хуулалтын ажил явагдаж байна. “Хашаатын цав” хүрэн нүүрсний ил уурхайн олборлолтын талбай

2023 онд 159.06 га талбай 2024 онд уурхайн талбайд нэмэлт тэлэлт хийгдээгүй. 2024 оны 10 сарын байдлаар нийт уулын цул 714,829.90 м³, хөрс 528,301.60 м³, 186,528.30 м³ нүүрс олборлосон байна.

2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хүрээнд сөрөг нөлөөллийг бууруулах төлөвлөсөн арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэн ажилласан.

Төслөөс газрын гадарга, газрын хэвлийд үзүүлэх гол сөрөг нөлөөлөл нь уул уурхайн үйл ажиллагаанаас үүсэлтэй газрын эвдрэл, мөн техник хэрэгсэл, тээврийн нөлөөгөөр газрын бүрхэвч элэгдэх газрын эвдрэл нөлөөллүүд болж байна. Хашаатын цав уурхайн үйл ажиллагааны нөлөөгөөр 2024 оны 10 сарын байдлаар ерөнхий уурхайн карьер олборлолтын үйл ажиллагаанд 80.0 га, нийт уурхайн үйл ажиллагаанд өртсөн газар 310.0 га орсон байна.

Уурхайг ил аргаар ашиглах явцад байгаль орчны гол сөрөг нөлөөлөл болох уурхайн тоосжилт их бага хэмжээгээр үүсч байгаа тул уурхайн усалгааны ажлыг 3 сарын 1-н нэгээс эхлүүлэн 11 сарын 1 хүртэл тасралтгүй хийж байна. Уурхайн дотоод замуудаас үүсэх тоосжилтыг бууруулах, багасгах зорилгоор шороон замуудыг сайжруулах, давхар хөрсний дэвсэлт 30-40 см зузаан хийснээр замын хөдөлгөөнөөс үүсэх тоосжилт харьцангуй буурч байна. Зам талбайн тоосжилт бууруулах зорилгоор нийт шүүрлийн уснаас 40572 м³, 7-8 саруудад худгийн уснаас гадна хур бороо ихтэй байсан.

Хашаатын цавын уурхайн усан хангамжийн үндсэн эх үүсвэр нь гүний худаг буюу уурхайн шүүрлийн ус юм. Усны тухай хуулийн 28.2-т заасанчлан 2024 оны ус ашигуулах дүгнэлтийг “Усны Газар” ЗГ-ын хэрэгжүүлэгч агентлагаас тухайн жилийн ус ашиглах төлөвлөгөөнд дээр үндэслэн ус ашиглах хэмжээг зориулалт тус бүрээр тооцоолон ус ашиглах дүгнэлтийн дагуу ашиглалт явуулж, усны эх үүсвэр бүрийг тоолууржуулсан байна.

2024 оны Хашаатын цав уурхайн, хөрс хамгаалах ажлаар уурхайн хуулсан шимт хөрсийг ургамалжуулах, хамгаалах ажлын дагуу олон настын үр тарилт хийх ажлыг 6 сард зохион байгуулсан. Шимт хөрсний 0.5га талбайд хөрс бэлтгэх, олон настын ургамал болох хошоон, хүцэнгэ, согоовор, өлөнгө нөмрөг зэрэг ургамалжуулах ажлыг гар аргаар гүйцэтгэсэн.

Уурхайн орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн дагуу сар бүр 6-8 цэгт улирал бүр тоосжилт, улиралд нэг хөрсний шинжилгээ, сар бүр усны шинжилгээний хяналтыг гүйцэтгүүлсэн. Ус, хөрсний шинжилгээний үр дүнгүүд тухайн холбогдох стандартын хэмжээнд байна. Уурхайн тоосжилтын хяналтын цэгүүдээс хамгийн өндөр тоосжилттой байгаа нь уурхайн карьер, тээврийн замууд болон хөрсний овоолгууд байна.

Хог хаягдлын менежментийн хүрээнд уурхайн гүйцэтгэгч компани бүр хог хаягдлын тусгай цэгт ахуйн хаяг хаягдлыг түр хугацаагаар хадгалж гэрээний дагуу Баянтүмэн сумын нэгдсэн хогийн цэгт хүргүүлэн нийлүүлэн ажиллаж байна. Хог хаягдлын менежментийн сайржуулах, хог хаягдлыг ангилан ялгаж хэвших, дахин боловсруулах хаягдлуудыг ангилан ялгаж энэ чиглэлээр уурхайн ажилчдад тогтмол сургалт, сурталчилгааны ажлууд хийгдэж байна. Хог хаягдлын төлбөрийг Баянтүмэн сумын татварт төвлөрүүлэн ажиллаж байна.

Уурхайн кемпийн гал тогоо, душ, ариун цэврийн байгууламжийг шинээр барьж ахуйн бохир шингэн хаягдлыг цэвэрлэх бага оврын “Эколос Алтай” ХХК-ний ОХУ-д үйлдвэрлэгдсэн Экогранд-100 маркийн бага оврын хоногт 60-100м³ ахуй бохир ус цэвэршүүлэх /300 хүний/ хүчин чадалтай бага оврын цэвэрлэх байгууламжийг 2023.10.12-нд суурилуулсан. Уг цэвэрлэх байгууламж нь бохир усыг 85-90 хувь хүртэл цэвэршүүлж, цэвэршүүлсэн стандартын шаардлага хангасан байгальд нийлүүлэх боломжтой хаягдал усыг хөрсөнд шингээх юм байна. Сар бүр хаягдал уснаас дээж авч шинжилгээ хийлгэж байгаа.

Өмнөх жилийн Хутагт ууланд нутагшуулсан 25 тоо толгой бүхий Монгол тарвага нутагшуулсан тухайн ажлын үр дүнд энэ жил хяналт мониторинг Ажиглалт мониторингийн судалгааны үр дүнгээс үзэхэд тус хамгаалалттай газарт Монгол тарвага идээшин дасан зохицож нутагшиж амьдрах боломжтой бидний судалгаа харуулж байна. Уурхайн үйл ажиллагааны явцад археологи, палеонтологийн олдвор шинээр илэрвэл

тус компани дотоод журамтай. Хашаатын цав уурхайн 2024 онд хөрс хуулалтын явцад чулуужсан мод энэ жил илэрээгүй болно.

2024 оны нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын Жаргалант багийн нутагт байрлах Цагаан байшинт нэртэй газарт 1,4 га талбайд, хорийн толгой нэртэй газарт 0.183 га талбай, өгөөмөрөөс зүүн хойд зүгт 3км-т 0.064 га талбайд тус тус техникийн нөхөн сэргээлт ажлыг гүйцэтгэсэн. Нөхөн сэргээлтийн ажлыг бүрэн гүйцэтгэхэд техникийн түлш, түрээс, ажилчдын ажлын хөлс г.м тухайн ажилд 37.0 сая төгрөгийн зардал төсөв гарган ажилласан байна.

Байгаль орчны хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэх ажилд 173,9сая төгрөг зарцуулсан байна.

Ус байгалийн нөөц ашигласны төлбөрт 28,982,371,5 сая төгрөг, хог хаягдал нийлүүлсэн төлбөр 15252300 төгрөг орон нутгийн төсөвт төлөхөөр болж байна.

Байгаль орчны нөхөн сэргээлтийн барьцаа төлбөрд тухайн жилд 25,112,500 төгрөгийг БОАЖЯамны нөхөн сэргээлтийн тусгай дансанд байршуулсан.

MELANGE

**Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлангийн
нэмэлтээр хийгдсэн ажлын тайлан**

Дорнод аймаг Баянтүмэн сум 2025 он

1. “Ган алтан наран” ХХК-ийн хог хаягдлын цэгийг засаж сайжруулах ангилан ялгалтын цэг байгуулах

Ган алтан наран ХХК-ийн хог хаягдлын төвлөрсөн цэгийн хог хаягдлыг аймгийн хог хаягдлын төвлөрсөн цэгрүү 2 машинаар 2 удаа ачуулсан ба төвлөрсөн цэгийг засаж сайжруулсан. Вертекс майнинг ХХК-ийн талбайд байрлах хатуу хучилттай талбайг ашиглан ангилан ялгалтын талбайг бэлтгэж хог хаягдлыг ангилан ялгаж хаядаг болсон.

Зураг 1 Хатуу хог хаягдлыг ангилан ялгах талбай

Энгийн хог хаягдлын төвлөрсөн цэг

Зураг 2 Органик хог хаягдал цуглуулах талбай

2. Аюултай хог хаягдлыг ангилан ялгах зориулалтын цэгтэй болох хог хаягдлыг цэвэрлэх

Ангилан ялгах талбай болон зориулалтын хог хаягдал цуглуулах цэгийг байгуулж хаягжуулах ажлыг зохион байгуулсан ба үүнд 40 тн контейнерыг ашиглан аюултай хог хаягдлын ангилан ялгалтын цэг байгуулсан.

Зураг 3 Аюултай хог хаягдлын ангилан ялгаж цуглуулах савыг хийсэн байдал

Зак майнинг ХХК-ийн үлдэгдэл хог хаягдлыг цэвэрлэх ажлыг тус компанийн үлдэгдэл дампуудад хуваан ачсан. Нийт 5 ширхэг дампанд хуваан ачсан.

Зураг 4 Зак майнинг ХХК-ийн үлдээсэн хог хаягдлыг ачсан байдал

3. Хаягдал дугуйг дахин ашиглах

Хаягдал дугуйг дахин ашиглаж уурхайд явж байгаа техникийн зогсоох саадын зориулалтаар ашиглаж байна.

Зураг 5 Хаягдал дугуйг ашиглан зогсох саад хийсэн байдал

4. Ус ашиглалтын төлбөр төлөх тайлагнах.

Манай уурхай нь 2024 онд ус ашиглалтад шавхан зайлуулалтаар 26 сая төгрөг Унд ахуйн усны хэрэглээнд нийт 1,8 сая төгрөгийг төлхөөр байгаагаас манай уурхай нь шавхан зайлуултын төлбөрөөс 8 сая төгрөг унд ахуйн уснаас өмнөх оны 3,, сая төгрөгийг төлж барагдуулсан байна.

Татвар төлбөр

ТЭЭВЭР ХӨГЖЛИЙН БАНК- Most Money Татвар төлөлт		Огноо: 2024-12-20 14:21	
Гүйлгээний дугаар		№ : 178763123	
Хүлээн авагч:	Дорнод	Хүлээн авсан данс:	100070000944
Төлөгч РД:	70101081767	Гүйлгээний суваг:	iPhone
Биллийн дугаар:	3241201638985		
Татварын мэдээлэл			
Эзэмшигч:	Меланж	Татварын төрөл:	Үйлдвэрлэл, үйлчилгээний зориулалтаар ашигласан усны төлбөр
Утас:		Хөрөнгийн дугаар:	Тайлант хугацаа: 2024
Төлбөр хийсэн данс : MN220019009040003150		Төлөх дүн: 0	
Гүйлгээний утга : 3241201638985 70101081767 Меланж MN220019009040003150		Нийт төлсөн дүн : 6260183.18	
Татвараа хугацаанд нь төлсөн танд баярлалаа. Татвартай холбоотой асуудал байвал дараах хаягаар хандана уу! 1800-1288, INFO@MTA.MN.			
Хянасан : ..... Теллер : ..... Харилцагч :			

Татвар төлбөр

ТЭЭВЭР ХӨГЖЛИЙН БАНК- Most Money Татвар төлөлт		Огноо: 2024-12-20 13:34	
Гүйлгээний дугаар		№ : 178724931	
Хүлээн авагч:	Дорнод	Хүлээн авсан данс:	100070000944
Төлөгч РД:	70101081767	Гүйлгээний суваг:	iPhone
Биллийн дугаар:	3241201638985		
Татварын мэдээлэл			
Эзэмшигч:	Меланж	Татварын төрөл:	Үйлдвэрлэл, үйлчилгээний зориулалтаар ашигласан усны төлбөр
Утас:		Хөрөнгийн дугаар:	Тайлант хугацаа: 2024
Төлбөр хийсэн данс : MN220019009040003150		Төлөх дүн: 0	
Гүйлгээний утга : 3241201638985 70101081767 Меланж MN220019009040003150		Нийт төлсөн дүн : 1739816.82	
Татвараа хугацаанд нь төлсөн танд баярлалаа. Татвартай холбоотой асуудал байвал дараах хаягаар хандана уу! 1800-1288, INFO@MTA.MN.			
Хянасан : ..... Теллер : ..... Харилцагч :			

Зураг 6 2024 оны усны төлбөр төлсөн байдал.

Татвар төлбөр			
ТЭЭВЭР ХӨГЖЛИЙН БАНК- Most Money Татвар төлөлт			Огноо: 2024-12-20 12:50
Гүйлгээний дугаар		№ : 178724703	
Хүлээн авагч:	Дорнод	Хүлээн авсан данс:	100070000944
Төлөгч РД:	70101081767	Гүйлгээний суваг:	IPhone
Биллийн дугаар:	1240106867014		
Татварын мэдээлэл			
Эзэмшигч:	Меланж	Татварын төрөл:	Тайлант хугацаа: 2023
Утас:		Хөрөнгийн дугаар:	Төлөх дүн: 3788367.2
Төлбөр хийсэн данс : MN220019009040003150		Нийт төлсөн дүн : 3788367.2	
Гүйлгээний утга : 1240106867014 70101081767 Меланж MN220019009040003150			
Татвараа хугацаанд нь төлсөн танд баярлалаа. Татвартай холбоотой асуудал байвал дараах хаягаар хандана уу! 1800-1288, INFO@MTA.MN.			
Хянасан :	Теллер :	Харилцагч :	

Зураг 7 2023 оны үлдэгдэл төлсөн байдал

5. Хог хаягдлын төлбөрийг төлөх хогийн цэгрүү ачуулах

Энгийн хог хаягдлыг ангилан ялгалтгүй хаягдаг байсныг болиулж ангилан ялгах цэгийг байгуулсан ба хог хаягдал цуглуулж байсан хуучин талбайд органик хог хаягдал буюу хоолны үлдэгдэл хаях хэсэг болон үнс хаях талбайгаар ашиглаж байгаа. Оны өмнө Аймгийн хогийн цэгрүү 2 машинаар 2 удаа хог хаягдлыг зөөвөрлөж хаясан.

Зураг 8 Хог хаягдлыг аймгийн нэгдсэн хогийн цэгрүү ачиж байгаа байдал

6. Хаягдал усыг байгальд нийлүүлэх, Хаягдал усны гэрээний дагуу төлбөрийг төлсөн байх, сар бүр шинжилгээнд хамруулах.

Хаягдал усны гэрээний дагуу төлбөрийг төлж сар бүр стандарт хэмжил зүйн газрын дэргэдэх сорилын лабораторид унд ахуйн шинжилгээг тогтмол хийлгэж байгаа бөгөөд бохир усны шинжилгээг 11 сараас хийж эхлүүлсэн. Манай цэвэршүүлэх байгууламж нь 99.8%-ийн цэвэршүүлэх хүчин чадалтай оросын холбооны улсад үйлдвэрлэсэн цэвэршүүлэх байгууламжийг суурилуулсан бөгөөд шинжилгээ авахад зарим үзүүлэлтүүд өндөр гарч байгаа тул “Дорнод Нийтийн Аж Ахуй” ОНӨААТҮГ газартай бохир ус нийлүүлэх гэрээг хийж бохир усыг соруулан нийлүүлэхээр болсон.

БАТЛАВ:

“ДОРНОД НИЙТИЙН АЖ АХУЙ” ОНӨААТҮГ-ЫН ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРЛЫН ҮҮРГИЙГ ТҮР ХАВСРАН ГҮЙЦЭТГЭГЧ

БАТЛАВ:

“ГАН АЛТАН НАРАН КАТЕРИНГ” ХХК-ИЙН ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ

Б.АЛТАНСҮХ

А.НАРАНБАТ

БОХИР УС НИЙЛҮҮЛЭХ ГЭРЭЭ

2025 оны 01 сарын 14 өдөр № 02/25 Чойбалсан хот

Нэг талаас “Дорнод Нийтийн Аж Ахуй” ОНӨААТҮГ-ын ТШУА-ны дарга Б.Марсболд /цаашид: “А” тал гэх/, нөгөө талаас “Ган Алтан Наран Катеринг” ХХК-ийг төлөөлж нягтлан бодогч О.Норжинсүрэн /цаашид: “Б” тал гэх/ бид харилцан тохиролцож, Иргэний хуулийг удирдлага болгон энэхүү гэрээг доорх нөхцөлөөр байгуулав.

Нэг. Ерөнхий зүйл

1.1 “А” тал нь “Б” талын хүсэлтийн дагуу бохир усыг төвлөрсөн шугам сүлжээнд нийлүүлэхээр энэхүү гэрээгээр тохиролцон төлбөрийг төлөхтэй холбогдон үүсэх харилцаанд талуудын эдлэх эрх, хүлээх үүрэг, харилцааг зохицуулна.

1.2 Энэхүү гэрээ нь хоёр талын эрх бүхий төлөөлөгчид гарын үсэг зурж, тамга тэмдэг даран баталгаажуулсан өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болох бөгөөд талууд гэрээгээр хүлээсэн үүргээ бүрэн биелүүлснээр дуусгавар болно.

Хоёр. Гэрээний зүйл, хугацаа

2.1 А тал нь Б талын хүсэлтийн дагуу /72-80 УЕТ/ Улсын дугаартай автомашинаар бохир усыг зөөвөрлөн улиралд 1-2 удаа Ариутгах татуургын төв станцын арын КК-1 худагт нийлүүлнэ.

2.2 Гэрээ 2025 оны 1 дүгээр сарын 14-ний өдрөөс эхлэн 1 жилийн хугацаанд хүчинтэй байна.

2.3 Гэрээг цуцлах тохиолдолд цуцлах санал гаргаж буй тал нь нөгөө талд ажлын 15 хоногийн өмнө бичгээр мэдэгдэнэ.

Гурав. “А” тал гэх “Дорнод Нийтийн Аж Ахуй” ОНӨААТҮГ-ын эрх, үүрэг

3.1 “А” тал нь төвлөрсөн ариутгах татуургын шугам сүлжээнд нийлүүлэх 1м3 бохир усны төлбөрийг 6600 /зургаан мянган зургаан зуу/ төгрөгөөр тооцон авах бөгөөд төлбөрийг сар бүрийн 25-ны дотор нэхэмжлэхээр “Б” талд өгнө.

3.2 “А” тал нь төвлөрсөн шугам сүлжээнд нийлүүлж буй бохир усанд ариутгал халдваргүйжүүлэлт хийсэн эсэхэд хяналт тавьж, баталгаажуулан авах эрхтэй.

3.3 “Б” тал төлбөрийг гэрээн заасан хугацаанд төлөөгүй тохиолдолд бохир усыг хүлээн авахгүй байх эрхтэй.

4.1 Ариутгах татуургын төвлөрсөн шугам сүлжээнд бохир усыг нийлүүлэх бүрт Ариутгах татуургын албаны техникчид мэдэгдэж, замын хуудсанд тэмдэглэл хөтлөлт хийлгүүлнэ.

4.2 Бохир усыг соруулж, зөөвөрлөн нийлүүлэх автомашин нь техникийн аюулгүй ажиллагааг мөрдөж, гэрээнд заасан цэгт нийлүүлнэ.

Дөрөв. “Б” тал гэх компанийн эрх үүрэг

4.1 Ариутгах татуургын шугам сүлжээнд нийлүүлж буй бохир усанд ариутгал халдваргүйжүүлэлт хийх шаардлагатай.

4.2 “Б” тал нь төвлөрсөн шугам сүлжээнд нийлүүлэх бохир усны төлбөрийг Гүйцэтгэгчийн дансанд Хаан банкны 5405085220 дансанд сар бүр гэрээнд заасан хугацаанд шилжүүлсэн байна.

4.3 Хагас жил тутамд 1 удаа нийлүүлж буй Ахуйн бохир усанд холбогдох мэргэжлийн байгууллагаар шинжилгээ хийлгэн шинжилгээний бичгийг гэрээний хавсралт болгон оруулсан байна.

Тав. Бусад зүйл

4.1 Гэрээг 2 хувь үйлдэх бөгөөд талууд гарын үсэг зурснаар хүчин төгөлдөр болно.

4.2 Энэ гэрээнд заагаагүй асуудлыг шийдвэрлэхдээ талууд Монгол Улсын Иргэний хууль, тогтоомжийг удирдлага болгоно.

4.3 Гэрээний хэрэгжилтийн явцад гарсан маргааныг талууд харилцан зөвшилцөх замаар шийдвэрлэх ба тохиролцох боломжгүй нөхцөл үүссэн тохиолдолд Шүүхээр шийдвэрлүүлнэ.

ГЭРЭЭ ХЯНАСАН:

“ДОРНОД НИЙТИЙН АЖ АХУЙ” ОНӨААТҮГ-ЫН ХУУЛИЙН ЗӨВЛӨХ Д.ГАНДУЛАМ

ТАВ. ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН ТАЛУУД

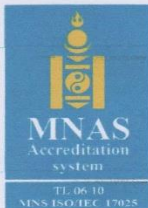
“ДОРНОД НИЙТИЙН АЖ АХУЙ” ОНӨААТҮГ-ЫН ТШУА-НЫ ДАРГА Б.МАРСБОЛД

“ГАН АЛТАН НАРАН КАТЕРИНГ” ХХК-ИЙН НЯ-БО О.НОРЖИНСҮРЭН

Зураг 9 Бохир ус нийлүүлэх гэрээ

11/19/24, 9:39 AM

GASI-LIMS

Хүнсний Аюулгүй Байдлын
Үндэсний Лавлагаа Лабораторийн
ерөнхий захирлын 2023 оны 01 сарын
02-ны өдрийн А/02 дугаар тушаалын
1 дүгээр хавсралт Маягт 00-59

- ДОРНОД АЙМГИЙН СТАНДАРТ ХЭМЖИЛ
ЗҮЙН
- ХЭЛТСИЙН СОРИЛТЫН ЛАБОРАТОРИ

Дорнод аймаг, Хэрлэн сум, 6-р
баг, Чойбалсан-7 гудамж

Утас: 70585011

ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ДҮН CERTIFICATE OF ANALYSIS

Бүртгэлийн дугаар /Registration number/: 24-790

Шинжилгээ хийлгэх хүсэлт гаргасан газрын нэр : МЕЛАНЖ ХХК

/The name of customer's request for analysis/

Дэд лабораторийн нэр /Name of the sub laboratory/: Эрүүл ахуйн нян судлалын хяналтын
лаборатори; Эрүүл ахуйн хими, хор судлалын хяналтын лаборатори

Дээжийн тодорхойлолт /Sample description/					
Дээжийн дугаар Sample number	Дээжийн нэр Name of sample	Цувралын дугаар Batch number	Үйлдвэрлэсэн улс The country of original manufacturer	Бүтээгдэхүүний хүчинтэй хугацаа Date of expiry	Дээжийн тоо хэмжээ Quantity of the sample
2597	Ахуйн бохир ус цэвэрлэх байгууламж оролт		Монгол Улс	Тодорхойгүй	2.0 л
2598	Ахуйн бохир ус цэвэрлэх байгууламж гаралт		Монгол Улс	Тодорхойгүй	2.0 л

Хүлээн авсан огноо Date of receipt	Шинжилгээ дууссан огноо Date of test completion	Хэвлэсэн огноо Date of issue of the report
2024 он 11 сар 11 өдөр	2024 он 11 сар 19 өдөр	2024 он 11 сар 19 өдөр

Дээжийн дугаар Sample number	Шинжилгээний аргын стандарт Method of analysis	Шинжилсэн үзүүлэлтийн нэр, хэмжих нэгж Test parameter, unit	Шаардлага Test specification, unit	Шинжилгээний дүн Test results
2597	MNS 5668:2006	Clostridium perfringens	1 мл-т илрүүлэх	Клостридиум перфрингенс 10 ⁵ ширхэг илрэв
	MNS 5668:2006	B5ET	1 мл-т илрүүлэх	Нянгийн тоо 1 мл-т 21x10 ⁶ ширхэг илрэв
	MNS 5668:2007	Гэдэсний бүлгийн нян	1 мл-т илрүүлэх	Гэдэсний бүлгийн нян 10 ⁵ -д илрэв
	MNS 5668:2006	Эмгэгтөрөгч нян	25 гр-д илрэх өсгүй	Шигелл илрэв
	MNS ISO 5815:2001	Биохимийн хэрэгцээт хүчилтөрөгч	20.0мгО/л	132.2 мгО/л
	MNS ISO 10523:2001	pH	6-9	7.48
	MNS ISO 11923:2001	Умбуур бодис	30.0 мг/л	1.426 мг/л
	MNS ISO 6888:2011	Исэлдэх чанар	20.0мгО/л	87.12 мгО/л
	MNS ISO 5813:1999	Ууссан хүчилтөрөгч	-	0.0 мг/л
	MNS 5668:2006	Clostridium perfringens	1 мл-т илрүүлэх	Клостридиум перфрингенс 10 ⁵ ширхэг илрэв
2598	MNS 5668:2006	B5ET	1 мл-т илрүүлэх	Нянгийн тоо 1 мл-т 18x10 ⁶ ширхэг илрэв
	MNS 5668:2007	Гэдэсний бүлгийн нян	1 мл-т илрүүлэх	Гэдэсний бүлгийн нян 10 ⁵ -д илрэв
	MNS 5668:2006	Эмгэгтөрөгч нян	25 гр-д илрэх өсгүй	Шигелл илрэв
	MNS ISO 5815:2001	Биохимийн хэрэгцээт хүчилтөрөгч	20.0мгО/л	122.0 мгО/л
	MNS ISO 10523:2001	pH	6-9	7.46
	MNS ISO 11923:2001	Умбуур бодис	30.0 мг/л	1.316 мг/л
	MNS ISO 6888:2011	Исэлдэх чанар	20.0мгО/л	79.2мгО/л
	MNS ISO 5813:1999	Ууссан хүчилтөрөгч	-	0.0 мг/л

Санал тайлбар:
Opinions and interpretation

БАТАЛСАН: ЛАБОРАТОРИЙН ЭРХЛЭГЧ:
Approved by

Энэ шинжилгээний дүн нь зөвхөн шинжилгээ хийсэн дээжинд хамаарна.
Шинжилгээний дүнг лабораторийн зөвшөөрөлгүй хуулбарлахыг хориглоно.

Б.Оймондал
гарын үсэг/signature
/Б.ОТГОНБАЛ/

gasi.shinjitgee.mn/generalTestPage?sid=0#

1/1

Зураг 10 11 сард авсан бохир усны шинжилгээний хариу